

**Latvijas situācijai piemērots
DI ieviešanas modeļa apraksts
2.nodevums**

Rīga 2015

DI PROCESA REZULTĀTU NOVĒRTĒŠANAS MODEĻA APRAKSTS

DI novērtēšana tāpat kā DI plānošana un ieviešana ir ilgstošs un sarežģīts process, kurā jāiesaistās vairākām ieinteresētajām pusēm. DI tiešā veidā attiecināms, uz konkrētu individu – mērķa grupas pārstāvi (un viņa ģimeni), kas līdz šim atradies institūcijā vai kuram ir iespēja nokļūt institūcijā, ja netiek piedāvāti citi individuālajām vajadzībām atbilstoši sabiedrībā balstīti pakalpojumi. Katrs mērķa grupas pārstāvis saistīts ar konkrētu institūciju vai pašvaldību, kas nozīmē, ka neatņemama iesaistītā puse DI īstenošanā un novērtēšanā ir pašvaldības. Atbilstoši situācijai Latvijā pašvaldības apvienotas plānošanas reģionos un kopā veido nacionālo līmeni. Tādējādi plānošanas reģioni un LM kā labklājības jomā nacionālo līmeni pārstāvoša iestāde arī būs ieinteresētās puses DI novērtēšanas procesā. Jāuzsver, ka līdzīgi SPSPL noteiktajam, sniedzot sociālos pakalpojumus dzīvesvietā, arī DI procesā sociālajam dienestam (sociālajam darbiniekam) ir jābūt sociālā gadījuma „turētājam” jeb vadītājam un jāsaņem informāciju no visām sociālo pakalpojumu institūcijām, kurās klients saņem pakalpojumu. DI rezultātu novērtēšanā pašvaldību līmenī ir būtisks aspekts izvērtējot sasniegto, attiecībā uz katru konkrēto klientu, mērķa grupas pārstāvi.

Īstenojot DI procesu, jānosaka vēlamie sasniedzamie rezultāti, kas kalpo par pamatu īstenojamajām darbībām. Tabulā Nr. 1 norādīti DI procesa rezultātu novērtējuma rādītāji atbilstoši mērķa grupām.

Tabula nr.1

Bērni ar funkcionāliem traucējumiem	• 3400 bērniem ar funkcionāliem traucējumiem nodrošināti sociālie pakalpojumi pašvaldībās• 85 % bērniem, kam nodrošināti sociālie pakalpojumi pašvaldībās, uzlabojusies dzīves kvalitāte
Bārenis un bez vecāku gādības palicis bērns	• 85 % ārpusģimenes aprūpes bērnu dzīvo audžuģimenēs vai pie aizbildņa• par 60% samazināts bērnu skaits, kas ir ievietoti un atrodas bērnu sociālās aprūpes iestādēs ilgāk par 3 mēnešiem (vecumā līdz 3 gadiem) vai ilgāk par 6 mēnešiem (vecumā no 4 – 18 gadiem)• 350 jauniešiem (35 jauniešu mājas un katrā 10 jaunieši) 15-18gadu vecumā nodrošināts sabiedrībā balstīts pakalpojums „Jauniešu mājā”• Bērnu skaits institūcijās samazinājies līdz 720 (2012.g. – 1799)• Par 10 % palielinājies ģimeņu skaits, kas gatavas aktīvi iesaistīties un veicināt ārpus institūcijas aprūpi• 85 % bērniem, kam nodrošināti sociālie pakalpojumi pašvaldībās, uzlabojusies dzīves kvalitāte

Personas ar garīga rakstura traucējumiem	• 700 klienti atstājuši ilgstošās aprūpes institūcijas • 1400 personām sniegti sociālie pakalpojumi, novēršot nonākšanu institūcijās • Slēgtas 3 VSAC filiāles • Klientu vietu skaits ilgstošās aprūpes institūcijās samazinājies par 1000 • Sabiedrībā balstīto pakalpojumu īpatsvars pieaudzis no 20 līdz 45% • Par 15 % palielinājies iedzīvotāju skaits, kas atbalsta personu ar garīga rakstura traucējumiem dzīvi sabiedrībā • 85 % personām, kam nodrošināti sociālie pakalpojumi pašvaldībās, uzlabojusies dzīves kvalitāte

Lai izvērtētu DI procesu nepieciešams veikt regulāru DI procesa izvērtējumu, nosakot sasniegto atbilstoši vēlamajiem sasniedzamajiem rezultātiem balstoties uz Tabulā Nr.2 norādītajiem rādītājiem un atbilstoši vadības līmenim.

Tabula nr. 2

Līmenis	Rādītāja nosaukums	Mērvienība	Regularitāte	Datu avots
Nacionālais	Sabiedrībā balstīto pakalpojumu īpatsvars	proporcija (%)	Vienu reizi gadā	Valsts informācijas sistēma „Sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistrs” Statistikas pārskati par sociālajiem pakalpojumiem un sociālo palīdzību pašvaldībā
	Sabiedrības attieksmes maiņa	proporcija (%)	Pirms un pēc	Ex -ante un ex - post novērtējumi

			Komunikācijas plāna īstenošanas	
Reģionālas	Slēgtas VSAC filiāles Klientu (pieaugušo un bērnu) vietu skaits ilgstošās aprūpes institūcijās Klientu skaits, kas atstājuši ilgstošās aprūpes institūcijas Ārpusģimenes aprūpes bērnu, kas dzīvo audžuģimenēs vai pie aizbildņa, skaits Bērnu skaits, kas ir ievietoti un atrodas bērnu sociālās aprūpes iestādēs ilgāk par 3 mēnešiem (vecumā līdz 3 gadiem) un ilgāk par 6 mēnešiem (vecumā	Filiāles Personas Personas Bērni Bērni	Vienu reizi gadā Ik pēc 3 vai 6 mēnešiem	Statistikas pārskati par ilgstošās sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniegšanu Pārskats par sociālajiem pakalpojumiem un sociālo palīdzību pašvaldībā Pārskats par bāriņtiesu darbu Statistikas pārskati par sociālajiem pakalpojumiem un sociālo palīdzību pašvaldībā Valsts informācijas sistēma "Nepilngadīgo personu

	4-18 gadiem)			informācijas atbalsta sistēma”
Pašvaldību	Klientu skaits, kas saņem pakalpojumus (savā pašvaldībā un citā pašvaldībā) (tai skaitā „Jauniešu mājās”) Sabiedrībā balstīto pakalpojumu skaits Klientiem, kam nodrošināti sociālie pakalpojumi pašvaldībās uzlabojusies dzīves kvalitāte Ārpusģimenes aprūpes bērniem, kas dzīvo audžuģimenēs vai pie aizbildņa uzlabojusies dzīves kvalitāte	Personas Vienības % %	Vienu reizi gadā	Statistikas pārskati par sociālajiem pakalpojumiem un sociālo palīdzību pašvaldībā Valsts informācijas sistēma „Sociālo pakalpojumu sniedzēju reģistrs” Klientu izvērtējums atbilstoši „Individuālajiem Dzīves kvalitātes izvērtējumiem” Izvērtējums atbilstoši „EQ24 bērna aprūpes standarti”

	Bērniem ar funkcionāliem traucējumiem, kam nodrošināti sociālie pakalpojumi pašvaldībās, uzlabojusies dzīves kvalitāte	%		Izvērtējums atbilstoši Dzīves kvalitātes standartiem
Uzraudzības	Īstenoti Reģionālie DI plāni	Plāni	Vienu reizi gadā	Reģionālā DI plāna ieviešanas pārskats

Vienu reizi gadā attiecīgās pašvaldības sociālais dienests, tai skaitā pieprasot nepieciešamos datus pašvaldībā esošajiem pakalpojuma sniedzējiem, sagatavo:

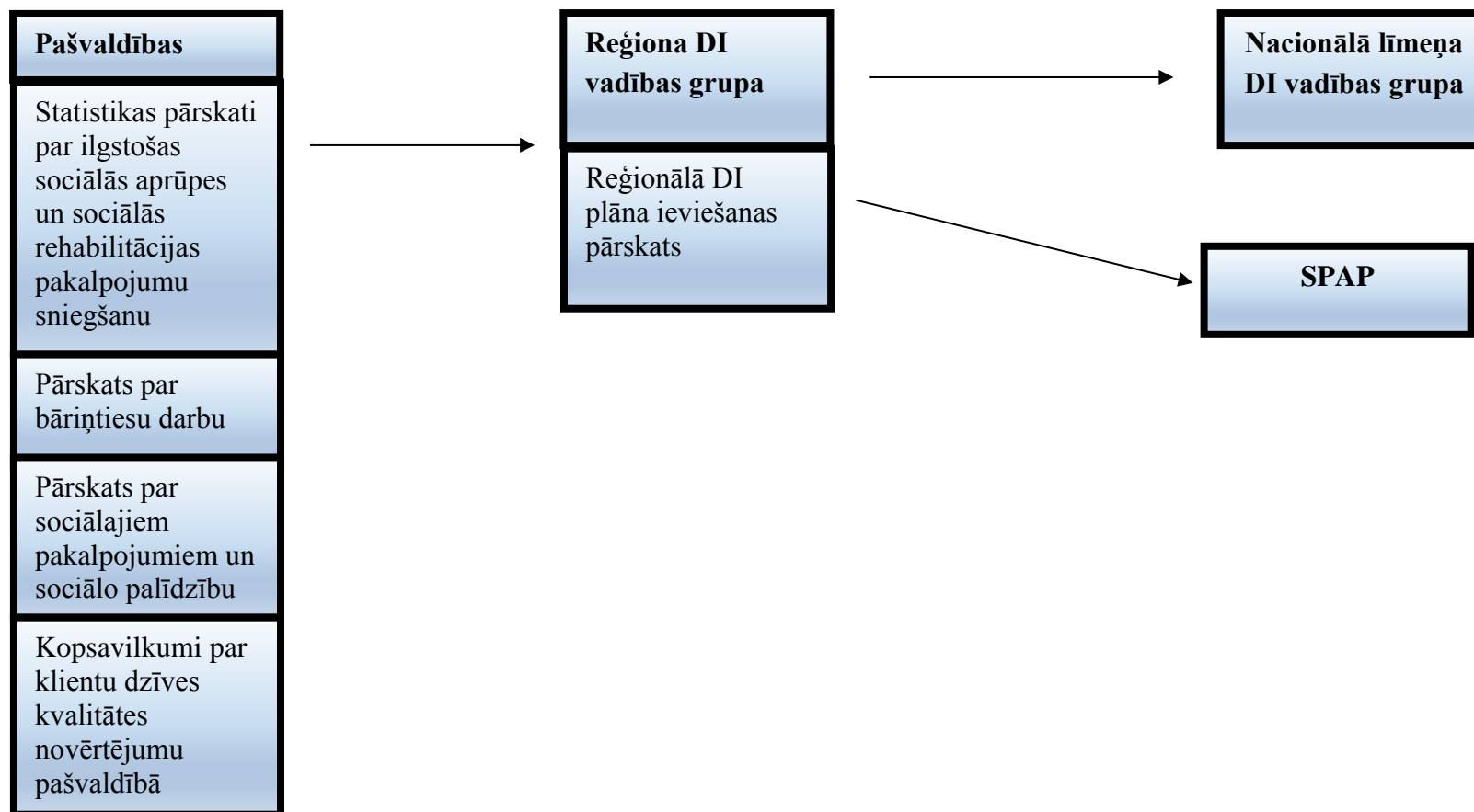
Tabula nr. 3

Esošie pārskati	Papildus ieviešamie
• Statistikas pārskats par ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniegšanu • Pārskats par bāriņtiesu darbu	• Pārskatus par sociālajiem pakalpojumiem un sociālo palīdzību pašvaldībā (tai skaitā norādot bērnu skaitu, kas ir ievietoti un atrodas bērnu sociālās aprūpes iestādēs ilgāk par 3 mēnešiem (vecumā līdz 3 gadiem) un ilgāk par 6 mēnešiem (vecumā 4-18 gadiem) un ārpusģimenes aprūpes bērnu, kas dzīvo audžuģimenes vai pie aizbildņa, skaitu

Tabulā nr. 3 minētos pārskatus pašvaldības iesniedz **Reģiona līmeņa DI vadības grupai**. Reģiona līmeņa DI vadības grupa apkopo datus plānošanas reģiona līmenī un iesniedz **Nacionālā līmeņa DI vadības grupai**. Papildus Reģiona līmeņa DI vadības grupa ik gadu sagatavo

Reģionālā DI plāna ieviešanas pārskatu, ko iesniedz SPAP, kurā norāda visas īstenotās darbības, sasniegtos rezultātus, esošās problēmas un paredzamās turpmākās aktivitātes.

Shēma nr. 1

Lai nodrošinātu DI uzraudzību ir nepieciešams veikt novērtējumu, gan pakalpojumu līmenī, gan individuālajā klientu līmenī:

Pakalpojumu līmenī Eksperti rosina precizēt MK noteikumus nr. 291 „Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem” katram sabiedrībā balstītam pakalpojumu veidam izvirzītās atbilstošās prasības. Eksperti uzskata, ka, lai nodrošinātu pakalpojumu sniedzēju atbilstību vērtēšanas kritērijiem, Labklājības ministrijai kā atbildīgajai valsts iestādei būtu nepieciešams rīkot biežas pārbaudes, gan plānveida, gan negaidītu apmeklējumu veidā, visās izveidotajās pakalpojuma sniegšanas vietās, pārbaudot, gan atbilstību objektīvajiem kritērijiem, gan iesaistot pārrunās klientus un atbildīgos darbiniekus. Uzraudzību un vērtēšanu vajadzētu veikt ciešā sadarbībā ar faktiskajiem un potenciālajiem pakalpojumu saņēmējiem un to ģimenēm. Atsevišķos gadījumos ieteicams deleģēt vērtēšanu mērķa grupu pārstāvošajām nevalstiskajām organizācijām.

Papildus nepieciešams iestrādāt vienotu Sūdzību iesniegšanas sistēmu (kurai vajadzētu nodrošināt aizsardzību tiem, kuri sniedz sūdzības) un neatkarīgu sūdzību izskatīšanas sistēmu.

Lai novērtētu DI individuālajā klientu līmenī un noteiktu klientu dzīves kvalitātes izmaiņas un lietotāju sasniedzamos personīgos ieguvumus un sniegtu atbildi uz lielo jautājumu – „Vai cilvēku dzīves ir uzlabojušās?” Eksperti rosina organizēt izvērtēšanu atbilstoši mērķa grupām:

- Pieaugušām personām – veicams klientu izvērtējums atbilstoši „Individuālajiem Dzīves kvalitātes izvērtējumiem”, izmantojot Amerikas Savienotajās Valstīs aprobēto metodoloģiju izvērtējot klientu ieguvumus atstājot institūcijas un uzsākot dzīvi pašvaldībā „Initial Outcomes of Community Placement For the People Who Moved From Stockley Center”(1). Šī metode apkopo plašu spektru un aptver personu uzvedības izmaiņas, personas izvēles iespējas, personas integrāciju sabiedrībā, personas dzīves kvalitātes pašnovērtējumu, personas veselību un medikamentu lietošanu, produktīvas dienas pavadīšanas iespējas, pakalpojuma saņemšanas procesu un pieejamo naudas līdzekļu daudzumu. Izmantotās metodes, materiāli un rezultātu analīze pieejami <http://www.dhss.delaware.gov/ddds/files/conroyrep.pdf> Novērtējumam jāsniedz kvantitatīvas atbildes uz sekojošajiem jautājumiem: „Vai cilvēki, kas uzsākuši saņemt pakalpojumus pašvaldībā jūtas labāk, sliktāk vai tāpat? Kādas izmaiņas ir notikušas un kādā apmērā? Lai atbildētu uz šiem jautājumiem nepieciešams organizēt klientu izvērtējumu pirms pakalpojumu sniegšanas un atkārtoti ne vēlāk kā divus gadus pēc pakalpojuma uzsākšanas. Izvērtējumus veic speciāli šim nolūkam piesaistīti

un apmācīti eksperti, ko piesaista plānošanas reģioni. Pielikumā Nr. 1 pievienots Metodoloģijas apraksts un izmantojamie novērtēšanas rīki, ko Eksperti pielāgojuši Latvijas situācijai.

Vienu reizi gadā Reģiona līmeņa DI vadības grupa sagatavo kopsavilkumu, norādot klientu dzīves kvalitātes izmaiņu indikatīvos rādītājus nosakot % no klientu skaita, kam ir pozitīvas izmaiņas, % kam ir negatīvas izmaiņas un % kam ir saglabājušies iepriekšējie rādītāji. Reģiona līmeņa DI vadības grupa apkopo datus plānošanas reģiona līmenī un iesniedz Nacionālā līmeņa DI vadības grupai. Papildus katrs sociālais mentors iesniedz Reģiona DI vadības grupai, ne retāk kā reizi 6 mēnešos, pārskatu par klientiem, kurā apraksta katra konkrētā klienta situāciju un izmaiņas. Reģionālā DI vadības grupa izstrādā aptaujas anketas klientiem un to piederīgajiem. Sociālie mentori organizē klientu aptauju ne retāk kā reizi gadā noskaidrojot klientu apmierinātību ar saņemtajiem pakalpojumiem un dzīvi sabiedrībā.

- Bērnu bāreņu un bērnu bez vecāku gādības, kā arī bērnu ar funkcionālajiem traucējumiem individuālās vajadzības tiek izvērtētas atbilstoši Bērnu sociālo prasmju funkcionēšanas izvērtējumam, kas balstīts uz septiņām bērna attīstības jomām pēc Bērnu emocionālās audzināšanas (BEA) vadlīnijām bērniem pirmsskolas vecumā (2) (pielikums nr.2):

Eksperti piedāvā bērnu izvērtēšanā izmantot BEA audzināšanas vadlīnijas, jo tās vislabāk un vispusīgāk atspoguļo bērna attīstību līdz skolas vecumam pamata jomās, kas raksturo bērna attīstību:

1. Lielās kustības, kas ir motorikas attīstība/ pamat kustības – lēkšana, skriešana u.tml.;
2. Smalkās kustības, motorikas attīstība – noturēt, satvert, griezt ar šķērēm u.tml.;
3. Kognitīvā attīstība – intelekta, prāta spējas – izpratne, uztveršana;
4. Valodas un komunikācijas attīstība;
5. Pašaprūpes spējas – ēšana, ģērbšanās, “iešana uz podiņa”;
6. Emocionālā attīstība – cik lielā mērā bērns pazīst un izprot emocijas, spēj paust adekvāti; spēj tās savaldīt;
7. Sociālā attīstība – prasme spēlēties ar citiem; spēja just līdzti citiem un izrādīt rūpes par citiem.

AVOTS: Ozola E., Lendija S. „Bērna emocionālā audzināšana”. 7 attīstības sfēras. RASA 2003

Apmācības programma – Bērna emocionālā audzināšana – tika izveidota Kanādā, pirmsskolas vecuma bērnu audzinātājiem, lai veicinātu bērnu emocionālo attīstību, uzlabotu bērnu un to galveno aprūpētāju savstarpējās attiecības, palīdzētu labāk izprast bērnus un viņu vajadzības, kā arī palīdzētu mainīt bērna uzvedību.

Kanādā šī programma tiek īstenota jau vairāk kā 13 gadus. 2004.gadā programma tika adaptēta Latvijā. Programmai ir 10 soļi, kuros tiek aplūkoti bērna emocionālajai attīstībai svarīgi jautājumi.

Katrā no soļiem tiek sniegta informācija par bērnu spēju attīstību, audzināšanas principiem, stratēģijām, kā mainīt bērna uzvedību, kā arī tiek veikti vingrinājumi un veicinātas diskusijas, lai mudinātu vecākus (Bērnu bāreņu un bez vecāku gādības palikušo bērnu gadījumā – atbalsta personālu) domāt un runāt par savām domām un jūtām, savu bērnības pieredzi un to, kā tā ir saistīta ar viņu izturēšanos pret saviem bērniem, kā arī lai uzlabotu vecāku (Bērnu bāreņu un bez vecāku gādības palikušo bērnu gadījumā – atbalsta personāla) – bērnu mijiedarbību, sekmētu bērnu un vecāku (Bērnu bāreņu un bez vecāku gādības palikušo bērnu gadījumā – atbalsta personāla) emociju pašregulācijas spēju attīstību, un dotu vecākiem (Bērnu bāreņu un bez vecāku gādības palikušo bērnu gadījumā – atbalsta personālam) iespēju saņemt emocionālo atbalstu no citiem grupas dalībniekiem un grupu vadītājiem.

Latvijas Universitāte veikusi programmas „Bērna emocionālā audzināšana” Latvijā efektivitātes novērtējumu. Pētījums veikts ar mērķi novērtēt Latvijā adaptētās programmas efektivitāti pirmsskolas vecuma bērnu uzvedību problēmu risināšanā un galveno aprūpētāju kompetences izjūtas paaugstināšanā. Pirmsskolas vecuma bērnu izvērtēšanā eksperti piedāvā bērnu attīstības tabulu, kura iekļaut Bērna emocionālās audzināšanas 1.solī.

Vecumā no 7-18 gadiem bērnu sociālo prasmju\funkcionēšanas izvērtējumam eksperti piedāvā Ē.Ēriksona pieeju (3) (pielikums nr.3), kas ir saistīta ar bērna prasmēm, iemaņām un socializēšanās spēju un ekspertu skatījumā visadekvātāk atspoguļo bērna attīstības jomas līdz 18 gadu vecumam, ietverot sekojošo:

1. Personīgā higiēna,
2. Ģērbšanās prasmes,
3. Ēšanas prasmes, paradumi,
4. Mobilitāte, orientēšanās spējas, drošība,
5. Veselība,
6. Mājas uzkopšanas prasmes,
7. Pašapzināšanās,
8. Naudas lietošana un iepirkšanās,
9. Uzvedība,
10. Ēdiena pagatavošanas prasmes,
11. Darba iemaņu apguve,

12. Saskarsmes prasmes,
13. Pāra-grupu attiecības,
14. Dzimumaudzināšana,
15. Intereses, spējas, aktivitāte nodarbībās, pasākumos,
16. Saskarsme ar ģimeni.

E.Eriksons, Vācijā dzimis amerikāņu attīstības psihologs, psihoanalītiķis, bija pirmais, kurš norādīja, ka personības attīstība notiek ne tikai līdz 16-18 gadu vecumam, bet gan visa mūža garumā. Eriksons cilvēka dzīvi sadala 8 dzīves ciklos. Katrā dzīves ciklā cilvēkā var parādīties divi personības jaunveidojumi – divas iespējas. Šie jaunveidojumi var būt pozitīvi vai negatīvi. Pozitīvais jaunveidojums ir tas, kas sekmē tālāku personības attīstību, negatīvais – kas traucē, kavē.

Katrā dzīves posmā pastāv jautājums, vai cilvēks virzīsies pozitīvā vai negatīvā virzienā.

Skolas vecuma stadija (6.-11.dzīves gads)

Jaunveidojumi: pozitīvais – spēja radīt ko noderīgu, negatīvais – mazvērtības sajūta. Šajā laikā bērnam ir plašs interešu loks, viņš meklē to sfēru, kas atbilst viņa dotumiem, uz kuru pamata viņš var veidot savas spējas. Šajā vecumā veidojas noturīgās intereses. Ja bērnam tiek liegta aktīva darbošanās, viņam var veidoties mazvērtības komplekss.

Agrās jaunības stadija (12.-18.dzīves gads)

Identitātes krīzes laiks. Pusaudzis meklē atbildes uz jautājumiem: “Kas es gribu būt?”(profesionālā pašnoteikšanās) un “Kāds es gribu būt?”(morālā pašnoteikšanās).

Jaunveidojumi: **pozitīvais – stabila identitātes izjūta, skaidra apziņa, kas es esmu, kāds es gribu būt un kas es gribu būt. Negatīvais jaunveidojums – identitātes difūzija – izklaidēta sevis apzināšanās.**

Lai izvērtētu bērna dzīves kvalitātes izmaiņas, novērtējums veicams atkārtoti ik gadu, un to pirmreizēji to veic Speciālistu komandas, bet atkārtoti veic pakalpojuma sniedzējs sadarbībā ar bāriņtiesu un/vai sociālo dienestu. Gan pirmreizējo, gan ikgadējos novērtējumus apkopo Valsts informācijas sistēmā “Nepilngadīgo personu informācijas atbalsta sistēma”, izveidojot tam speciāli paredzētu iespēju. Vienu reizi gadā pašvaldības sagatavo kopsavilkumu un iesniedz Reģiona līmeņa DI vadības grupai, norādot klientu dzīves kvalitātes izmaiņu indikatīvos rādītājus, nosakot % no klientu skaita, kam ir pozitīvas izmaiņas, % kam ir negatīvas izmaiņas un % kam ir saglabājušies iepriekšējie rādītāji. Reģiona līmeņa DI vadības grupa apkopo datus plānošanas reģiona līmenī un iesniedz Nacionālā līmeņa DI vadības grupai. Reģionālā DI vadības grupa izstrādā aptaujas anketas klientiem un to piederīgajiem. Bērna uzticības persona vai ģimenes asistents organizē klientu aptauju ne retāk kā reizi gadā noskaidrojot klientu apmierinātību ar saņemtajiem pakalpojumiem un dzīvi sabiedrībā.

Bērniem bāreņiem un bērniem bez vecāku gādības palikušajiem bērniem un bērniem ar funkcionālajiem traucējumiem – DI process kopumā tiek izvērtēts atbilstoši 4.tabulā norādītajiem „EQ24 bērna aprūpes standartiem”(4).

Tabula nr. 4

STANDARTS	SKAIDROJUMS	Jā	Nē	Daļēji
1.standartu grupa	Lēmumu pieņemšanas un uzņemšanas process			
1.standarts	Bērns un viņa/viņas izcelsmes ģimene saņem atbalstu lēmumu pieņemšanas procesā.			
2. standarts	Bērnam atbilstoši vecumam tiek nodrošināta iespēja piedalīties lēmumu pieņemšanas procesā.			
3. standarts	Profesionāls lēmumu pieņemšanas process nodrošina bērnam vislabāko iespējamo aprūpi.			
4. standarts	Brāļi un māsas netiek šķirti.			
5. standarts	Pārejas process uz jaunajām mājām ir rūpīgi sagatavots un iejūtīgi īstenots.			
6. standarts	Ārpusģimenes aprūpes process norisinās saskaņā ar individuālu aprūpes plānu.			
2.standartu grupa	Aprūpes process			
7. standarts	Bērna ārpusģimenes aprūpes vieta atbilst viņa/viņas vajadzībām, dzīves			

	situācijai un sākotnējai sociālajai videi.			
8. standarts	Bērns nezaudē saikni ar savu izcelsmes ģimeni.			
9. standarts	Aprūpētājiem ir atbilstoša kvalifikācija un darba apstākļi.			
10. standarts	Aprūpētāja attiecības ar bērnu balstās uz sapratni un cieņu.			
11. standarts	Bērnam tiek nodrošināta iespēja aktīvi piedalīties lēmumu, kuri tieši ietekmēs viņa/viņas dzīvi pieņemšanā.			
12. standarts	Bērns saņem aprūpi piemērotos dzīves apstākļos.			
13. standarts	Bērni ar īpašām vajadzībām saņem atbilstošu aprūpi.			
14. standarts	Bērns/jaunietis tiek nepārtraukti gatavots patstāvīgai dzīvei.			
3. standartu grupa	Aprūpes izbeigšanas process			
15. standarts	Aprūpes izbeigšanas process tiek rūpīgi plānots un īstenots.			
16. standarts	Aprūpes izbeigšanas procesā tiek īstenota efektīva un atbalstoša komunikācija.			
17. standarts	Bērnam/jaunietim tiek nodrošināta iespēja piedalīties aprūpes izbeigšanas procesā.			
18. standarts	Tiek nodrošināta pēcaprūpes uzraudzība, nepārtraukts atbalsts un saskarsmes iespējas.			

Avots: Quality4Children standarti ārpusģimenes aprūpei Eiropā: <http://www.sosbernuciemati.lv/lv/ko-mes-daram/informativie-materiali/>

Bērna ārpusģimenes aprūpes kvalitātes standartu piemērošana:

EQ24 standarti ir izstrādāti, lai veidotu vienotu pieeju ārpusģimenes aprūpē mītošo bērnu aprūpei ietverot visus bērna aprūpes posmus:

- 1) lēmuma pieņemšanas un uzņemšanas procesu,
- 2) aprūpes realizāciju,
- 3) aprūpes izbeigšanu.

Šos standartus eksperti iesaka piemērot, jo standarti paredz iesaistīt visas puses:

- pašu bērnu ārpusģimenes aprūpē,
- institūciju, kurā bērns ir izmitināts,
- bērna bioloģisko ģimeni,
- potenciālo aprūpētāju (audžuģimeni, aizbildni un/vai adoptētāju),
- bāriņtiesas un pakalpojumu sniedzējus.

Standarti paredz, ka visām aprūpes īstenošanā iesaistītajām pusēm paredzēts uzdevumu, pienākumu un noteiktu tiesību kopums un ir definētas prasības, kas ir saistītas ar attiecīgā standarta īstenošanu.

Atbilstoši EQ24 standartiem:

1) Lēmumu pieņemšanas process

Lēmumu pieņemšanas pirmais posms galvenokārt ietver trīs aktivitātes:

1.1. **Bērna vajadzību izvērtēšanu un lēmuma pieņemšanu** par bērnam vispiemērotāko risinājumu. Ja bērns atrodas ārpusģimenes aprūpē institūcijā, tad DI plāns paredz bērna vajadzību izvērtēšanu un bērnam vispiemērotākās aprūpes formas noteikšanu. Lēmumu pieņemšanas posms ir pabeigts, kad ir noteikta ārpusģimenes aprūpes forma, definēta vieta un visas iesaistītās puses ir to atzinušas par piemērotu. Pieņemot aprūpē bērnu ar īpašām vajadzībām, jāņem vērā viņa specifiskās vajadzības.

1.2. **Bērna pārvietošanas uz jaunu dzīvesvietu** process ietver visas darbības, kas saistītas ar bērna sagatavošanu izmaiņām un adaptācijas procesu turpmākajā dzīvesvietā. Visas bērna attīstībā tieši iesaistītās puses saņem nepieciešamo informāciju par lēmumu pieņemšanas procesu. Pārvietošanai ir jābūt pakāpeniskai un jārada pēc iespējas mazāk traucējumu. Pāreja uz jaunu ārpusģimenes aprūpes vietu tiek organizēta kā process, kura galvenais mērķis ir nodrošināt bērna labāko interešu ievērošanu.

1.3. Lēmumu pieņemšanas procesa laikā tiek **sastādīts bērna individuālais aprūpes plāns**, kurš tiek pilnveidots un īstenots visā ārpusģimenes aprūpes procesā. Šī plāna mērķis ir sniegt norādījumus iesaistītajām pusēm par vispārējo bērna attīstību. Aprūpes plānā ir

atspoguļots bērna attīstības stāvoklis, nosprausti mērķi un pasākumi un uzskaitīti resursi, kas nepieciešami bērna vispārējās attīstības sekmēšanai. Šis plāns palīdz pieņemt svarīgus lēmumus ārpusģimenes aprūpes procesa laikā.

2) **Aprūpes process** tiek definēts kā laika posms starp uzņemšanas procesu un aprūpes izbeigšanas procesu. Šajā posmā bērni tiek gatavoti turpmākajai dzīvei, lai viņi spētu kļūt par pašpalāvēģiem, patstāvīgiem un aktīviem sabiedrības locekļiem. Tas tiek veicināts, nodrošinot atbalstošu un drošu vidi. Tas, ka bērnam tiek dota iespēja uzaugt drošā ģimenes vidē, nodrošina šo vides kritēriju izpildi. Jaunajā aprūpes vietā bērnam ir iespēja izveidot stabilas attiecības ar aprūpētāju un nezaudējot saikni ar līdzšinējo vidi un bāzes piesaistes personām, t.i. bērna attiecības ar viņa/viņas izcelsmes ģimeni tiek veicinātas, saglabātas un atbalstītas, ja tas ir bērna labākajās interesēs. Aprūpētāji saņem nepārtrauktu profesionālo atbalstu iespējami tuvāk dzīvesvietai, lai nodrošinātu bērna vispārējo attīstību un drošas vides nosacījumus. Bērns tiek informēts, uzklauts un uztverts nopietni, viņa spējas tiek atzītas kā resurss. Bērns tiek iedrošināts paust savas jūtas un pieredzi. Aprūpētāji saņem profesionālu un specifisku atbalstu, lai tie spētu aprūpēt bērnu ar īpašajām vajadzībām.

3) **Aprūpes procesa izbeigšana**

Termins „aprūpes izbeigšanas process” apzīmē procesu, kura laikā bērns kļūst neatkarīgs, atgriežas savā izcelsmes ģimenē vai pāriet uz citu dzīvesvietu. Šis process sastāv no lēmuma, šķiršanās procesa un pēc aprūpes atbalsta. Visas aprūpes izbeigšanas procesā iesaistītās puses saņem visu būtisko informāciju atbilstoši savai lomai šajā procesā. Aprūpes izbeigšanas procesa pamatā ir individuālais aprūpes plāns. Bērnam atbilstoši vecumposmam tiek nodrošināta iespēja paust savu viedokli par pašreizējo situāciju un ar turpmāko dzīvi saistītās vēlmes. Viņš piedalās aprūpes izbeigšanas procesa plānošanā un īstenošanā. Bērnu, atgriežot bioloģiskajā ģimenē vai pārvietojot, svarīgi, ir nodrošināt pakalpojumu sniegšanas pēctecību un informācijas apmaiņu.

- Lai izvērtētu klienta dzīves kvalitātes izmaiņas bērniem bāreņiem un bērniem bez vecāku gādības un bērniem ar funkcionālajiem traucējumiem veic novērtēšanu izmantojot Ekspertu piedāvāto anketu, kas balstīta uz starptautiski piedāvātiem „Dzīves kvalitātes standartiem”(5), un kas tiek sasaistīti ar uz personu centrētu dzīves kvalitātes novērtējumu. Novērtējums veicams atkārtoti ik gadu. Pirmreizēji to veic:

- Speciālistu komanda gadījumos, ja bērns atrodas SAC, iesaistot bērnu no 7 gadu vecuma izvērtēšanas procesā, un viedokļa noskaidrošanu veic atbilstoši bērna spējām un vecumposma vajadzībām; atkārtotu izvērtēšanu bērnam veic plānošanas reģiona/pašvaldības speciālistu komanda;

-Bērna aprūpes persona un pašvaldības sociālais darbinieks gadījumos, ja bērns dzīvo ģimenē, iesaistot bērnu no 7 gadu vecuma izvērtēšanas procesā. Atkārtotu izvērtēšanu bērnam veic bērna aprūpes persona, bērns, ģimenes asistents un pašvaldības sociālais darbinieks.

Sociālais darbinieks/Speciālistu komanda un klients novērtē katru rādītāju skalā no 0-3, kur 1 atbilst Nē/NAV/Slikti, 2 - Daļēji, 3 - Jā/IR/Labi. Pēc visu sadaļu aizpildīšanas saskaita kopējo punktu summu abās ailēs. Jo lielāks punktu kopskaits, jo augstāks dzīves kvalitātes vērtējums. Gan pirmreizējo, gan ikgadējos novērtējumus apkopo valsts informācijas sistēmā “Nepilngadīgo personu informācijas atbalsta sistēma”, izveidojot tam speciāli paredzētu iespēju. Vienu reizi gadā pašvaldības sagatavo kopsavilkumu un iesniedz Reģiona līmeņa DI vadības grupai, norādot klientu dzīves kvalitātes izmaiņu indikatīvos rādītājus, nosakot % no klientu skaita, kam ir pozitīvas izmaiņas, % kam ir negatīvas izmaiņas un % kam ir saglabājušies iepriekšējie rādītāji. Reģiona līmeņa DI vadības grupa apkopo datus plānošanas reģiona līmenī un iesniedz Nacionālā līmeņa DI vadības grupai. Reģionālā DI vadības grupa izstrādā aptaujas anketas klientiem un to piederīgajiem. Bērna uzticības persona vai ģimenes asistents organizē klientu aptauju ne retāk kā reizi gadā noskaidrojot klientu apmierinātību ar saņemtajiem pakalpojumiem un dzīvi sabiedrībā.

Eksperti piedāvātā novērtēšanai izmantot anketu bērniem bāreņiem, bērniem bez vecāku gādības un bērniem ar funkcionālajiem traucējumiem dzīves kvalitātes izvērtēšanai (tabula nr.5):

Tabula nr. 5

Jautājums	Klienta pašvērtējums	Sociālā darbinieka vērtējums
Mana emocionālā drošība		
Es mājās jūtos droši		
Es varu brīvi paust savas jūtas		
Varu brīvi piedalīties ikdienas aktivitātēs		
Varu apgūt jaunas lietas		
Mani laicīgi informē, ja kas mainās		
Man ir iespēja tikties ar savu ģimeni/tuviniekiem		
Apkārtējie izturas pret mani draudzīgi		
Es uzticos apkārtējiem cilvēkiem		
Manas attiecības ar citiem		
Man ir cilvēks, kuram es uzticos (darbinieks pakalpojumā, radnieks, audžuvecāks,		

draugs/draudzene...)		
Man ir attiecības ar savu ģimeni/tuviniekiem		
Attiecībās ģimenē/ar cilvēku, kuram es uzticos es jūtos droši		
Man ir kāds, kam lūgt palīdzību		
Es jūtos piederīgs videi, kur dzīvoju/ģimenei		
Manas pamatvajadzības		
Esmu vienmēr paēdis		
Mājās vienmēr ir silts		
Man vienmēr ir ko padzerties		
Man ir piemērots apģērbs		
Esmu vienmēr nomazgājies		
Man ir sava zobu birste un citas higiēnas preces		
Man ir piemērotas mēbeles		
Mana vide ir iekārtota tā kā man patīk		
Man ir kāds, kas palīdz, lai es nokļūtu līdz skolai		
Es zinu, kur meklēt palīdzību, ja man tā ir vajadzīga		
Mana attīstība		
Man ir skola, kurā es mācos		
Es varu nodarboties ar lietām, kas mani interesē		
Man ir savs brīvais laiks		
Es varu pavadīt brīvo laiku kopā ar citiem bērniem		
ES varu darboties pulciņos un apmeklēt pasākumus		
Man ir cilvēks, ar kuru es varu runāt par intīmām tēmām		
Es apmeklēju dienas centru u.c. vietas, kur ir man līdzīgi bērni		
Mana iespēja darboties un izlemt pašam		

Man ir iespēja patstāvīgi pagatavot ēdienu		
Varu patstāvīgi pārvietoties pa māju		
Varu brīvi iekļūt un izklūt no mājas		
Es varu pārvietoties ar sabiedrisko transportu		
Man ir sava kabatas nauda		
Man ir iespēja plānot kā iztērēt savu kabatas naudu		
Varu izvēlēties aktivitātes, kurās piedalīties		
Es zinu, kas ir mans Ģimenes ārsts		
Esmu saņēmis nepieciešamo palīdzību un zinu kur griezties pēc palīdzības		
Esmu iesaistīts to lēmumu pieņemšanā, kas skar mani pašu		
Man ir iespēja paust savas domas		
Mana dzīve sabiedrībā		
Es sazinos ar cilvēkiem kas dzīvo man tuvumā (t.sk. kaimiņiem, skolasbiedriem, cilvēkiem ar līdzīgām grūtībām)		
Esmu kopā ar cilvēkiem, ar kuriem patīk dzīvot kopā		
Es jūtos iesaistīts interešu pulciņos un pasākumos		
SUMMA		

Avots: Biedrības „Latvijas Cilvēku ar īpašām vajadzībām sadarbības organizācija „Sustento”” ekspertu izstrādātā bērnu dzīves kvalitātes izvērtēšanas anketa

Pēc projekta noslēguma izvērtējumus organizē pašvaldību sociālie dienesti. Iegūtos pašvaldību datus sociālie dienesti nosūta Labklājības ministrijai.

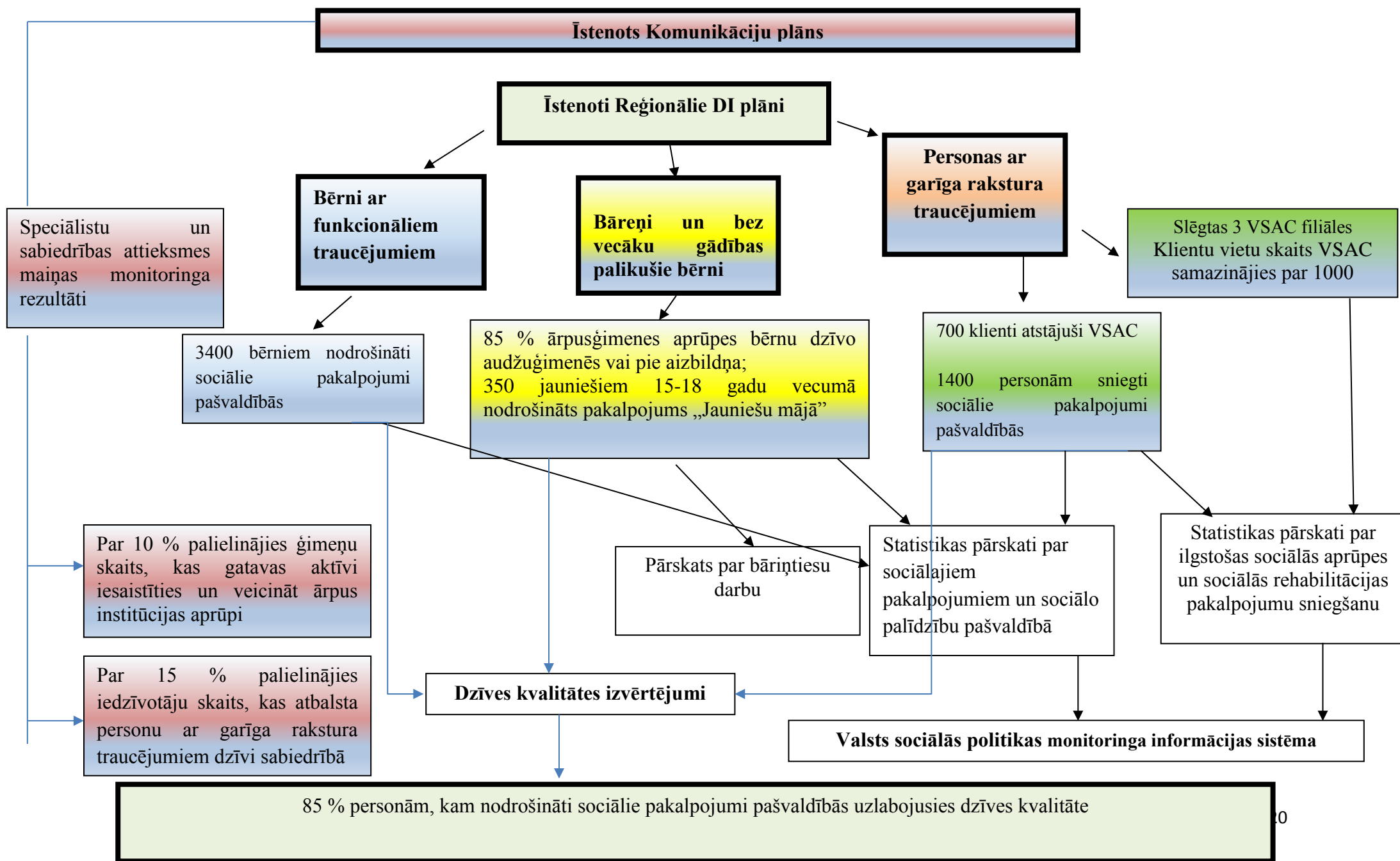
Sekmīgas DI ieviešanas priekšnosacījums ir speciālistu un sabiedrībā attieksmes maiņa, tā rezultātā Eksperti rosina veikt speciālistu un sabiedrības attieksmes maiņas monitoringu, veicot socioloģisku pētījumu (kas ietver sevī vismaz sabiedrības aptauju un speciālistu fokusgrupas) pirms un pēc SABIEDRĪBAS UN SPECIĀLISTU ATTIEKSMES MAIŅAS Komunikācijas plāna īstenošanas. Īpaši novērtējot attieksmi pret

audžuģimeņu, adoptģtģtģju un aizbildģņu pienģkumu uzģemģšanos un sabiedrģbas attieksmi pret personu ar intelektuģlģs attģstģbas traucģjumu un personu ar psihiskģm saslimģšanģm dzģvi sabiedrģbģ. Ieteicams veikt divus attieksmes monitoringus – ex- ante uzsģkot pasģkumu ģstenoģšanu un ex-post 2019.gadģ. Attieksmes maiģas monitoringu veic izvģlģtais pretendents atbilstoģi Ievieģšana posmģ A1 aprakģģtajam.

Uzģģģ avoti

1. Initial Outcomes of Community Placement For the People Who Moved From Stockley Center
<http://www.dhss.delaware.gov/ddds/files/conroyrep.pdf>
2. S. Lendija, E.Ozola. „Bģrna emocionģlģ audzinģģšana” Apgģds Rasa ABC, Rģga, 2003
3. Erikson E.H. Young Man Luther.-New York, 1962
Erikson E.H. Childhood and society.-New York,1963
Erikson E.H. Identity. Youth and Crisis.-New York,1970
4. Quality4Children standarti ārģusģģmenes aprģpei Eiropģ, <http://www.sosbernuciemati.lv/lv/ko-mes-daram/informativie-materiali/>
5. Gardner, J.F. & Carran, D.T. (2005). “The Attainment of Personal Outcomes by People with Developmental Disabilities.” Mental Retardation. 43(3) un David Felce, Jonathan Perry,Quality of life: Its definition and measurement Journal: Research in Developmental Disabilities - RES DEVELOP DISABIL , vol. 16, no. 1, 1995,pp. 51-74

DI novērtēšanas modeļa shēma

Individuālais Dzīves kvalitātes izvērtējums pilngadīgām personām

Izvērtējums izstrādāts balstoties uz Amerikas Savienotajās Valstīs aprobēto metodoloģiju, izvērtējot klientu ieguvumus atstājot institūcijas un uzsākot dzīvi pašvaldībā „Initial Outcomes of Community Placement For the People Who Moved From Stockley Center” ar Ekspertu pielāgojumiem Latvijas situācijai.

Plānošanas reģioni piesaista un apmāca cilvēkus ar plašu pieredzi darbā ar cilvēkiem ar invaliditāti. Novērtējums sastāv no:

1. Sarunas ar pašu personu (lai veiktu tiešu jebkura garuma interviju, parasti līdz 15 minūšu garumā), nepieciešamības gadījumā piedaloties personas uzticības personai.
 2. Sarunas ar personāla pārstāvi, kas vislabāk pārzina personas ikdienas gaitas (līdz 60 minūtēm).
 3. Iepazīšanos ar personas vēsturi - klienta lietu un medicīnisko vēsturi (līdz 10 minūtēm).
 4. Saruna ar personas Veselības aprūpes speciālistu institūcijā vai ģimenes ārstu (ap 10 minūtēm).
- * Datu ieguves kopums ar piekļuvi šiem četriem informācijas avotiem iegūstams laika periodā līdz 95 minūtēm.

Šī izvērtējuma primārais formāts ir „pirms-pēc” metode. „Pirms-pēc” metode ļauj vērtēt personas dzīves kvalitāti, kamēr tā mītinās institūcijā (aprūpes iestādē) un atkal pēc tam, kad persona jau vismaz gadu dzīvojusti pašvaldībā. Šī metode ir intuitīva un viegli izprotama.

Analizējot iegūtos datus, nepieciešams salīdzināt katras atsevišķas pozīcijas rezultātus, kur, jo lielāks kopējais iegūto punktu skaits, jo augstāka klienta dzīves kvalitāte attiecīgajā pozīcijā.

Analizējot kopējo dzīves kvalitāti tiek summēti atsevišķu pozīciju rezultāti un, jo lielāks kopējais iegūto punktu skaits, jo augstāka klienta dzīves kvalitāte.

Dzīves kvalitātes mērījumu kopums „Individuālais Dzīves kvalitātes izvērtējums” (IDKI), kurā ietilpst:

1. prasmju progress,
2. iespējas pieņemt lēmumu,
3. integrācija,
4. pakalpojumus saņemošo cilvēku apmierinātība,

5. produktivitāte,
6. ienākumi,
7. veselība un veselības aprūpe,
8. medikamentu lietošana,
9. piekļuve transportam,
10. draugu skaits,
11. problemātiskā uzvedība.

Izvērtēšanas metodoloģija un iegūstamie dati:

1. PRASMJU PROGRESS

Latvijas novērtējumam eksperti rosina aizstāt Kalifornijas uzvedības skalu ar jau iepriekš izmantoto un aprobēto PAŠAPRŪPES, NEATKARĪBAS UN PATSTĀVĪGĀS DZĪVES PRASMJU IZVĒRTĒJUMA INSTRUMENTU (NPDPII), kurš pieejams izmēģinājumu projekta „Priekšlikumi klientu grupēšanai un nepieciešamā pakalpojuma apjoma noteikšanai” metodiskajos materiālos http://www.lm.gov.lv/upload/sociala_aizsardziba/sociala_palidziba_pakalpojumi/2_profesion_darb.pdf

Atbilstoši klienta izvērtējumam atbilstoši NPDPII tiek piešķirti sekojoši IDKI punkti:

NPDPII	IDKI
0-60	1
61-115	2
116-170	3
171-215	4
216-275	5
276-325	6
326-400	7
401-465	8
466-510	9
511-588	10

2. IZVĒLES IZDARĪŠANA

Izvēles izdarīšanas skala tiek dēvēta par Lēmumu kontroles rīku un aizpildīta sarunas laikā ar personu. Tā sastāv no 30 rādītājiem un ir par to, kā lielus un mazus dzīves lēmumus izdara saņemtā pakalpojuma apmaksāts personāls, salīdzinot to ar lēmumu apjomu, ko pieņem pati persona, vai arī tās draugi vai radnieki. Katrs rādītājs tiek novērtēts 10 punktu skalā, ar 0 apzīmējot, ka lēmumu pilnībā pieņem apmaksāts personāls, savukārt 10 – ka lēmumu pilnībā pieņem pati persona (vai arī tās uzticības personas), 5 – apzīmē, ka izvēli vienādi ietekmē abas grupas. Pēc novērtēšanas elementi tiek apvienoti, iegūstot lēmumu kontroles inventāra skalas rezultātu, kurš tiek izteikts kopējā summā, augstākiem rezultātiem norādot uz augstāku personas dalības līmeni ikdienas lēmumu pieņemšanā.

LĒMUMU KONTROLES RĪKS (LKR)

Nr.	Kritērijs	Pirms	Pēc	Izmaiņas
	Aktivitātes dzīves vietā			
1	Kas izvēlējies esošo dzīvesvietu			
2	Kas izvēlas/nosaka, kad doties gulēt darba dienās			
3	Kas izvēlas/nosaka, kad doties gulēt nedēļas nogalēs			
4	Kas izvēlas/nosaka vai drīkst turēt mājās mājdzīvnieku			
5	Kas izvēlas/nosaka ar kuriem cilvēkiem dzīvot kopā			
6	Kas izvēlas/nosaka esošās mēbeles			
7	Kas izvēlas/nosaka mazgāšanās ilgumu un biežumu			
8	Kas izvēlas/nosaka, ko ēst brokastīs			
9	Kas izvēlas/nosaka, ko ēst vakariņās			
10	Kas izvēlas/nosaka, kādas drēbes vilkt darba dienās			

11	Kas izvēlas/nosaka, kādas drēbes vilkt nedēļas nogalēs			
12	Kas izvēlas/nosaka, ko darīt atpūtai atvēlētajā laikā			
13	Kas izvēlas/nosaka, kad un cik ilga ir diendusa			
	Ārpus dzīvesvietas aktivitātes			
14	Kas izvēlas/nosaka, kurp doties ārpus mājas			
15	Kas izvēlas/nosaka pavadoni ārpus mājas			
16	Kas izvēlas/nosaka, kad un cik ilgi var ciemoties pie draugiem			
17	Kas izvēlas/nosaka darbavietu vai saņemamo dienas pakalpojumu			
18	Kas izvēlas/nosaka darbā vai dienas pakalpojumā (dienas centrs, specializētā darbnīcas, u.c.) pavadīto laiku			
19	Kas izvēlas/nosaka ar ko kopā izklaidēties			
20	Kas izvēlas/nosaka kafejnīcu vai ēdnīcu, kurā paēst ārpus mājas (<i>gadījumos, kad nav iespējams vai nedodas paēst ārpus mājas vērtējums ir 0</i>)			
	Finanšu izlietojums			
21	Kas izvēlas/nosaka, kādas drēbes iegādāties			
22	Kas izvēlas/nosaka, kādu pārtiku iegādāties			
23	Kas izvēlas/nosaka, kā iztērēt brīvos līdzekļus			
24	Kas izvēlas/nosaka, kā apmaksāt mājokļa un citus pakalpojumus			
25	Kas izvēlas/nosaka nelielas izpriecās (saldumu iegāde, pasākuma apmeklējums, u.c.)			

	Personīgie jautājumi			
26	Kas izvēlas/nosaka kad, kur un kā nodoties reliģiskām aktivitātēm			
27	Kas izvēlas/nosaka atbalsta personālu (sociālais mentors, asistents, ģimenes asistents, u.c.)			
28	Kas izvēlas/nosaka klienta lietas/gadījuma vadītāju			
29	Kas izvēlas/nosaka iespēju atteikties no uzdoto pienākumu veikšanas			
30	Kas izvēlas/nosaka iespēju izpaust pieķeršanos (ieskaitot seksuālu), simpātijas			
	SUMMA	0-300		

LKR	IDKI
0-40	1
41-90	2
91-120	3
121-150	4
151-185	5
186-200	6
201-230	7
231-260	8
261-285	9
286-300	10

3. INTEGRĀCIJA

Ar integrācijas skalas palīdzību mēra to, cik bieži cilvēki apmeklē savus draugus, dodas iepirkties, dodas uz reliģiskas nozīmes vietu, izklaidējas un tā tālāk, to darot starp cilvēkiem bez invaliditātes. Šī skala vienkārši skaita tos gadījumus, kad persona ar invaliditāti atrodas starp personām bez invaliditātes viena (pēdējā) mēneša ietvaros. Rādītājus noskaidro sarunas laikā ar personu un personālu, iegūstot rezultātu, kurš tiek izteikts kopējā summā, augstākiem rezultātiem norādot uz augstāku personas integrāciju. Vienā aktivitātē var būt vairāki gadījumi. (Piemērs - Došanās uz iepirkšanās centru – 6 reizes)

INTEGRĒJOŠO AKTIVITĀŠU ELEMENTU ANALĪZE (IAEA)

Kritērijs	Pirms	Pēc	Izmaiņas
Došanās uz parku vai rotaļlaukumu			
Došanās uz iepirkšanās centru			
Sabiedriskā transporta izmantošana			
Došanās uz banku			
Tuvu draugu apmeklēšana			
Došanās uz pārtikas veikalu			
Došanās uz baznīcu			
Došanās uz kino			
Došanās uz sporta zāli			
Došanās uz pastu			
Došanās uz teātri			

Došanās uz kafejnīcu			
Došanās uz bibliotēku			
Došanās uz aptieku			
Došanās pie ārsta			
Cita veida iziešana sabiedrībā			
SUMMA			

IEAE	IDKI
0-3 reizes	1
4-6 reizes	2
7-9 reizes	3
10-12 reizes	4
13-15 reizes	5
16-18 reizes	6
19-21 reizes	7
22-24 reizes	8
25-27 reizes	9
Vairāk kā 27 reizes	10

4. APMIERINĀTĪBA

Dzīves kvalitātes izmaiņu skala noskaidro, to kā persona novērtē savas dzīves kvalitāti. Novērtējumu Eksperti piedāvā veikt izmantojot Ekspertu sagatavoto anketu dzīves kvalitātes izvērtēšanai. Pēc visu sadaļu aizpildīšanas saskaita kopējo punktu summu. Atbildes sniedz persona, sarunas laikā novērtējot katru rādītāju skalā no 0-3, kur 1 atbilst Nē/NAV/Slikti, 2 - Daļēji, 3 - Jā/IR/Labi.

Iegūstot rezultātu, kurš tiek izteikts kopējā summā, augstākie rezultāti norāda uz augstāku personas apmierinātību ar savu dzīvi.

EKSPERTU PIEDĀVĀTĀ ANKETA DZĪVES KVALITĀTES IZVĒRTĒŠANAI:

Kritērijs	Pirms	Pēc	Izmaiņas
Emocionālā labsajūta			
Man ir drošības sajūta mājās			
Man ir brīva iespēja izpaust emocijas			
Man ir iespēja piedalīties ikdienas aktivitātēs			
Man ir iespēja ikdienā apgūt ko jaunu			
Mani savlaicīgi informē par pārmaiņām			
Man ir nodrošinātas iespējas tikties ar savu ģimeni/tuviniekiem			
Apkārtējie izturas pret mani labvēlīgi			
Es uzticos apkārtējiem cilvēkiem			
Starppersonu attiecības			
Man ir sava piesaistes persona (darbinieks pakalpojumā, radnieks, audžuvecāks, draugs/draudzene ...)			
Man ir attiecības ar bioloģisko ģimeni/tuviniekiem			
Attiecībās ģimenē/ar piesaistes personu es jūtos droši			
Man ir kāds, kam lūgt palīdzību			
Es jūtos piederīgs videi, kur dzīvoju/ģimenei			
Fiziskā labsajūta			
Esmu vienmēr paēdis			
Mājās vienmēr ir silts			
Man vienmēr ir ko padzerties			
Man ir piemērots apģērbs			
Esmu vienmēr nomazgājies			

Man ir sava zobu birste un citas higiēnas preces			
Man ir piemērotas mēbeles			
Man ir individuālajām vajadzībām iekārtota dzīves vide			
Man ir nodrošināta palīdzība, lai es nokļūtu līdz darba vietai/pakalpojumam			
Es zinu, kur meklēt palīdzību, ja man tas nepieciešams			
Personības attīstība			
Man ir nodrošināta izglītība atbilstoši manam veselības stāvoklim			
Es varu nodarboties ar sev interesējošām lietām (Hobijs)			
Man ir savs brīvais laiks			
Man ir iespēja pavadīt brīvo laiku kopā ar draugiem			
Man ir iespējas darboties sabiedriskās aktivitātēs, interešu pulciņos un pasākumos			
Man ir atpūtas iespējas			
Es varu saņemt palīdzību, ja es kaut ko nesaprotu			
Man ir piesaistes persona, ar kuru es varu runāt par intīmām tēmām			
Es apmeklēju dienas centru u.c. vietas, kur ir cilvēki ar līdzīgām interesēm			
Pašnoteikšanās			
Man ir iespēja patstāvīgi pagatavot ēdienu			
Spēju patstāvīgi pārvietoties pa māju			
Spēju brīvi iekļūt un izkļūt no mājas			
Es varu pārvietoties ar sabiedrisko transportu			
Man ir sava kabatas nauda			

Man ir iespēja plānot savu kabatas naudas izlietojumu			
Man ir iespēja izvēlēties aktivitātes, kurās piedalīties			
Es zinu, kas ir mans Ģimenes ārsts			
Esmu saņēmis nepieciešamo palīdzību, ja tāda ir bijusi vajadzīga vai zinu kur griezties pēc palīdzības			
Esmu iesaistīts lēmumu pieņemšanā, kas skar mani pašu			
Man ir iespēja paust savu viedokli			
Sociālā iekļaušana			
Es sazinos ar cilvēkiem kopienā (t.sk. kaimiņiem, draugiem, personām ar līdzīgām grūtībām)			
Esmu kopā ar cilvēkiem ar ko patīk dzīvot kopā			
Es jūtos iesaistīts sabiedriskās aktivitātēs, interešu pulciņos un pasākumos			

Anketa	Punkti
0-10 punkti	1
11-20 punkti	2
21-35 punkti	3
36-50 punkti	4
50-65 punkti	5
66-80 punkti	6
81-95 punkti	7
96-110 punkti	8
111-125 punkti	9
126-138 punkti	10

5. PRODUKTIVITĀTE

Produktivitāte mērāma laika daudzumā, kurā personas īsteno tādas ikdienas darbības, kas tika uzskatītas par produktīvām (pieaugušo dienas aktivitātes, profesionālā apmācība, semināri, nodarbinātība) un tiek izteikts stundās pēdējās nedēļas laikā. Uz produktīvajām aktivitātēm vērsta skala mēra ar produktivitāti, ieskaitot darbu, izglītību, hobijiem, brīvprātīgo darbu, personīgo attīstību u.c. saistītas attieksmes un uzvedību. Rezultātu iegūst kopējā stundu summā, augstākiem rezultātiem norādot uz augstāku personas produktivitāti. Informāciju iegūst no sarunas ar personu, personālu un klienta lietā fiksētām aktivitātēm.

PRODUKTIVITĀTES SKALA

Nr.	Pavadītais laiks	Pirms	Pēc	Izmaiņas
1	Darbā			
2	Izglītības iestādē			
3	Veicot brīvprātīgo darbu			
4	Nodarbojoties ar hobiju			
5	Semināros/kursos/apmācībās			
6	Dienas aprūpes centrā			
7	Specializētās darbnīcās			
8	Citas aktivitātes _____			
9	Citas aktivitātes _____			

Anketa	IDKI
0-4 stundas	1

5-9 stundas	2
10-15 stundas	3
16-20 stundas	4
21-25 stundas	5
26-30 stundas	6
31-35 stundas	7
36-40 stundas	8
41-45 stundas	9
Vairāk kā 45 stundu	10

6. IENĀKUMI

Tiek salīdzināti finanšu ienākumi, kas paliek cilvēka rīcībā pēc visu maksājumu par pakalpojumu (tai skaitā dzīves vietas) segšanas. Informāciju iegūst no sarunas ar personu, personālu un klienta lietā fiksētās informācijas. Jo lielāki finanšu līdzekļi paliek klienta rīcībā, jo lielāka ir klienta pašnoteikšanās un iespējas.

Nr.	Kritērijs	Pirms	Pēc	Izmaiņas
1	Summa EUR			

SUMMA	IDKI
0-50 EURO	1
51-80 EURO	2
81-100 EURO	3
101-125 EURO	4
126-150 EURO	5
151-200 EURO	6
201-275 EURO	7

276-350 EURO	8
350-450 EURO	9
Vairāk kā 450 EURO	10

7. VESELĪBAS APRŪPE

Veselības aprūpes novērtējums tiek dalīts trīs daļās – klienta pašnovērtējums, personāla novērtējums un objektīvie veselības rādītāji. Objektīvos veselības rādītājus iegūst no klienta lietas uz sarunas ar veselības speciālistu. Šī rezultāta paaugstinājums nozīmē, ka personas uzskata, ka to veselības ir uzlabojusies, savukārt pazeminājums norādītu, ka personas uzskata, ka to veselība kopš institūcijas atstāšanas un sabiedrībā balstītu pakalpojumu saņemšanas ir kļuvusi sliktāka

PAŠNOVĒRTĒJUMA JAUTĀJUMI: Klienta pašnovērtējumam jālūdz klientu novērtēt savu vispārīgo veselību skalā no viens līdz pieci (5 - ļoti labi līdz 1- ļoti slikti):

1. Novērtēt savu vispārīgo veselību skalā no 1-5 _____
2. Novērtēt attiecības ar savu ģimenes ārstu skalā no 1-5 _____
3. Novērtēt savas iespējas saņemt atbilstošu kvalitatīvu medicīnisko aprūpi skalā no 1-5 _____

PERSONĀLA JAUTĀJUMI: Personāla darbinieki novērtē klientam nepieciešamās medicīniskās vajadzības un iespējas nodrošināt nepieciešamo veselības aprūpi skalā no viens līdz pieci:

1. Novērtējiet klientam nepieciešamo medicīnisko vajadzību intensitāti piecu punktu skalā 5- nemaz nav nepieciešama līdz 1 nepieciešama vairākas reizes dienā ____
2. Novērtējiet iespējas nodrošināt klientam nepieciešamo veselības aprūpi piecu punktu skalā (no 5 ļoti viegli līdz 1 ļoti grūti) ____

OBJEKTĪVIE VESELĪBAS RĀDĪTĀJI:

1. slimnīcās iestāšanās gadījumu skaits pēdējā gada laikā ____
0 gadījumu skaits – 5 punkti

1-2 gadījumi – 4 punkti

3-4 gadījumi – 3 punkti

5-6 gadījumi – 2 punkti

7-8 gadījumi – 1 punkts

Vairāk kā 8 gadījumu – 0 punkti

2. reģistrēto dienu skaits personai slimojot pēdējā mēneši laikā ____

0 dienas – 5 punkti

1-2 dienas – 4 punkti

3-4 dienas – 3 punkti

5-6 dienas – 2 punkti

6-7 dienas – 1 punkts

Vairāk kā 7 dienu – 0 punkti

3. Klienta sūdzību skaits par ļaunprātīgu izmantošanu, finansiālu izmantošanu, personāla vai citu klientu fizisku vai emocionālu nodarījumu pēdējā gada laikā

0 gadījumu - 5 punkts

1 vai vairāk gadījumu – 0 punktu

Anketa	IDKI
0-4 punkti	1
5-9 punkti	2
10-13 punkti	3
14-17 punkti	4
18-21 punkti	5
22-25 punkti	6
26-29 punkti	7
30-33 punkti	8
34-37 punkti	9
38-40 punkti	10

8. MEDIKAMENTU LIETOŠANA

Tiek salīdzināti medikamentu veidi, ko ikdienā lieto persona. Informāciju iegūst no sarunas ar personu, ārstniecības personu un klienta lietā fiksētā. Jo mazāk medikamentu jālieto ikdienā, jo labāka ir klienta veselība.

Nr.	Kritērijs	Pirms	Pēc	Izmaiņas
1	Medikamentu veidu daudzums			

0 medikamenti – 10 IDKI punkti

1-2 medikamenti – 8 IDKI punkti

3-4 medikamenti – 6 IDKI punkti

5-6 medikamenti – 4 IDKI punkti

7-8 medikamenti – 2 IDKI punkts

Vairāk kā 8 medikamenti – 0 punkti

9. PIEKĻUVE TRANSPORTAM

Brīvība un elastīgums ir svarīgas vērtības cilvēkiem, kas mācas dzīvot ārpus institūcijas. Tāpēc nepieciešams noskaidrot, vai cilvēki varētu kaut kur doties, ja viņi to vēlētos. Piekļuves transportam iespējas noskaidro sarunas laikā ar personu un gadījumā, ja sabiedriskais transports klientiem ir vienmēr pieejams, kad tie vēlas kaut kur doties, tad skalā atzīmē maksimālo rezultātu un tiek ieskaitīti 10 IDKI punkti. Ja sabiedriskais transports klientiem nekad nav pieejams vai to nav iespējams izmantot, kad tie vēlas kaut kur doties, tad skalā atzīmē 0 IDKI punktus. Ja sabiedriskais transports klientiem ir dažreiz pieejams, kad tie vēlas kaut kur doties, tad skalā atzīmē vērtējumu no 1-9 IDKI punkti pēc klienta vērtējuma.

Nr.	Kritērijs	Pirms	Pēc	Izmaiņas
1	Iespēja piekļūt transportam			

10. DRAUGU SKAITS

Būtisks priekšnosacījums cilvēka dzīves kvalitātei ir draugu esamība. Lai noskaidrotu draugu skaitu personai tiek lūgts sarunas laikā nosaukt vārdā savus draugus un kopējo draugu skaitu izsaka kopējā skaitā.

Nr.	Kritērijs	Pirms	Pēc	Izmaiņas
1	Draugu skaits			

0 draugi – 0 IDKI punkti

1-2 draugi – 2 IDKI punkti

3-4 draugi – 4 IDKI punkti

5-6 draugi – 6 IDKI punkti

7-8 draugi – 8 IDKI punkti

Vairāk kā 8 draugi – 10 IDKI punkti

11. PROBLEMĀTISKĀ UZVEDĪBA

Problemātiskās uzvedības gadījumi liecina par personas neapmierinātību ar esošo situāciju, kā rezultātā mazāks gadījumu skaits liecina par lielāku personas apmierinātību ar esošo situāciju un saņemtajiem pakalpojumiem. Informāciju iegūst no klienta lietas un tajā fiksētajiem klientu iekšējās kārtības pārkāpumiem, agresijas izpausmes gadījumiem un citiem problemātiskās uzvedības gadījumiem.

Rezultāts tiek izteikts punktu sistēmā, kur:

0 gadījumu skaits – 10 IDKI punkti

1-2 gadījumi – 8 IDKI punkti

3-4 gadījumi – 6 IDKI punkti

5-6 gadījumi – 4 IDKI punkti

7-8 gadījumi – 2 IDKI punkti

Vairāk kā 8 gadījumu – 0 IDKI punkti

KOPSAVILKUMS

Mērījums	Punkti
1. PRASMJU PROGRESS	
2. IZVĒLES IZDARĪŠANA	
3. INTEGRĀCIJA	
4. APMIERINĀTĪBA	
5. PRODUKTIVITĀTE	
6. IENĀKUMI	
7. VESELĪBAS APRŪPE	
8. MEDIKAMENTU LIETOŠANA	
9. PIEKĻUVE TRANSPORTAM	
10. DRAUGU SKAITS	
11. PROBLEMĀTISKĀ UZVEDĪBA	
SUMMA	

**Bērnu sociālo prasmju\funkcionēšanas izvērtējums balstīts uz 7 bērna attīstības jomām
sociālās rehabilitācijas nepieciešamības novērtēšanai**

Tiek aizpildīta 1 reizes gadā

Pirmsskolas vecuma bērniem

(datums)

Bērna prasmes 2-3 gadiem 11 mēnešiem 30 dienām	Jā	Daļēji	Nē	Komentāri:
1.Lielās kustības:				
Sviež bumbu, patīk mešanas un ķeršanas spēles				
Lēkā				
Staigā uz pirkstgaliem				
Stāv uz vienas kājas				
Lec uz vienas kājas				
Notur līdzsvaru				
Kontrolē skriešanas ātrumu				
Kāpj pa kāpnēm pārmaiņus liekot vienu un otru kāju				
Kāpelē rotaļu laukumā				
2.Smalkās kustības:				
Loka papīru				
Zīmē cilvēku				
Griež ar šķērēm				
Ceļ torņus no klucīšiem				
Uzver uz auklas pogas, koka gabaliņus u.tml.				
Veido priekšmetus no plastilīna vai māliem				
Krāso ar otu				
Kopē dažādas formas un				

burtus (var pārzīmēt)				
3.Emocionālās prasmes:				
Atsauc atmiņā aprūpētāju				
Emocionāli reaģē uz citu cilvēku emocijām, piemēram, mēģina palīdzēt, samīļo, atbalsta.				
Saprot noteikumus, ko drīkst darīt un ko nedrīkst				
Runājot ar pieaugušo vairāk izmanto argumentus un attaisnojumus				
4.Kognitīvās prasmes:				
Spēlē iztēlošanās spēles				
Var klasificēt objektus pēc lietošanas mērķa				
Var pazīt ģeometriskas figūras				
Saprot jēdzienu „tuvāk”, „tālāk”				
Atšķir īstenību un izlikšanos				
Saskaīta 5 priekšmetus un mehāniski var skaitīt līdz 20 vai tālāk				
Atšķir dzimumus				
Var nosaukt dažus burtus un var pazīt dažus vārdus grāmatā				
Saprot ikdienas notikumu secību				
5.Valodas un komunikācijas attīstība:				
Valoda attīstās strauji				
Zina vārdu un uzvārdu				
Var pastāstīt par savu ģimeni				
Lieto vietniekvārdus locījumos, piemēram, viņš – viņu utm.				
Lieto prievārdus, piemēram, pie, uz, zem.				
Saprot vārdus „lielākais”, „tāds pats” un „vairāk”				
Lieto dzimuma apzīmējumus „viņš, „viņa”, „zēns”, „meitene”				
Valoda un emocijas ir saskaņotas				
Atšķir krāsas				

Dzied vienkāršas dziesmas un skaita pantiņus				
6.Pašaprūpe, pašapkalpošanās prasmes:				
Var pilnībā apģērbties un noģērbties				
Var aizpogāt pogas				
Var pats paēst nedaudz nošķakstoties				
Var liet no lielās krūzes mazā krūzē				
Ir apguvis tualetes iemaņas				
Neslapina naktī gultā				
Lieto galda piederumus – karoti, dakšīņu				
7.Sociālās prasmes:				
Dalās ar citiem un spēlē sadarbības spēles				
Var parādīties dažāda veida bailes (vecumposmam raksturīgās)				
Atdarina un seko pieaugušajam				
Pieaug sapratne par normām un noteikumiem				
Iztēlošanās spēlēs atveido dažādas lomas				
Emocijas var būt mazāk intensīvas				
Mazāk izrāda agresivitāti				
Dusmas var paust vārdos				
Spēj ievērot savu kārtu				
Ir nelielas empātijas spējas				
Pieaug spēja identificēt jūtas				
Ir draudzīgas ar citiem bērniem				
Bērna prasmes 4- 5 gadiem 11 mēnešiem 30 dienām	Jā	Daļēji	Nē	Komentāri:
1.Lielās kustības:				
Lec ar lecamauklu				
Lec, mainot kājas				

Kāpj, slidinās, šūpojās				
Mācās spert bumbu, ķert bumbu				
Dejojot ievēro ritmu				
2.Smalkās kustības:				
Zīmē cilvēku				
Prasmīgi griež ar šķērēm				
Saloka un izgriež vienkāršas formas				
Tur otu un pildspalvu ar īkšķi un rādītājpirkstu				
Patīk krāsot				
Nostiprinās galvenās rokas izvēle				
Zīmē formas				
Ar drukātiem burtiem raksta savu vārdu un dažus burtus				
3.Emocionālās prasmes:				
Nepatīk, ka tiek labotas bērna kļūdas				
Var attīstīties bailes no tumsas, no suņiem u.tml.				
Var kļūt bēdīgs, ja kaut kas notiek „nepareizi”, pārdzīvot				
Parādās lepnuma, pateicības, kauna, uztraukuma un greizsirdības jūtu izpratne				
Lielākoties ievēro noteikumus				
4.Kognitīvās prasmes:				
Raksta ciparus līdz 5				
Izprot skaitļu būtību				
Patīk spēles ar noteikumiem				
Izprot laika jēdzienu – „šodien, „rīt” u.tml.				
Atšķir gadalaikus un nozīmīgākos svētkus				
Zina krāsas				
5.Valodas un komunikācijas prasmes:				
Liels vārdu krājums, var labi uzturēt komunikāciju				
Runā skaidri un gramatiski pareizi				
Zina savu dzimšanas dienu				
Zina savu adresi				

Iegaumē dziesmas, reklāmu „džinglus”				
Patīk stāstīt jokus				
Patīk minēt mīklas				
Patīk klausīties pasakas, stāstus, saprot galveno vēstījumu				
6.Pašaprūpe, pašapkalpošanās prasmes:				
Ķemmē matus				
Patstāvīgi izšņauc degunu				
Mazgā seju un rokas				
Pakar drēbes				
Griež ar nazi				
Ir apguvis tualetes prasmes pilnībā				
Aizsien kurpes				
7.Sociālās prasmes:				
Parasti spēlējas ar sava dzimuma bērniem un bērna dzimumam raksturīgajām rotaļlietām				
Ir spējīgs dalīties ar citiem				
Ir labākais draugs				
Iesaistās sarežģītās lomu spēlēs				
Identificējas ar pieaugušo				
Zinātkārs un ieinteresēts izzināt pasauli ¹				

¹ Ozola E., Lendija S. „Bērna emocionālā audzināšana”. Pirmsskolas vecuma bērnu attīstība. RASA 2003

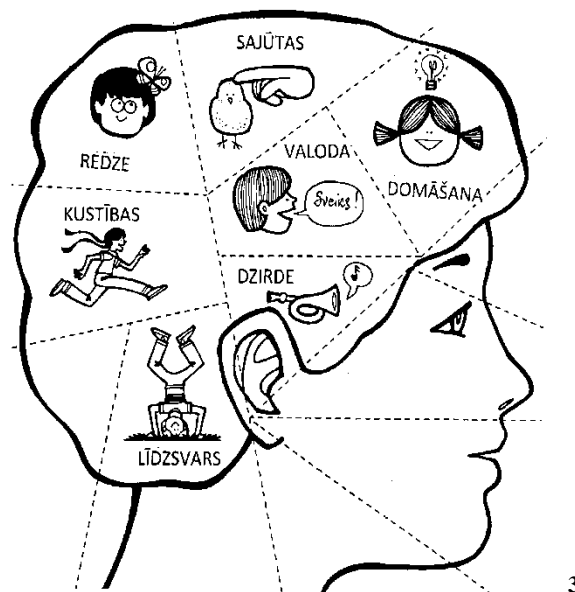
Vadlīnijas sociālo prasmju apguves

izvērtēšanas tabulas aizpildīšanai pirmsskolas vecuma bērniem

1. Pirmsskolas vecuma bērni ir sadalīti divās grupās – no 2 gadiem līdz 3 gadiem 11 mēnešiem 30 dienām un 4 gadiem līdz 5 gadiem 11 mēnešiem 30 dienām.

2. Tabulā norādītās bērna prasmes un iemaņas iedalītas 7 bērna attīstības sfērās:
 1. Lielās kustības, kas ir motorikas attīstība/ pamat kustības – lēkšana, skriešana u.tml.;
 2. Smalkās kustības, motorikas attīstība – noturēt, satvert, griezt ar šķērēm u.tml.;
 3. Kognitīvā attīstība – intelekta, prāta spējas – izpratne, uztveršana;
 4. Valodas un komunikācijas attīstība;
 8. Pašaprūpes spējas – ēšana, ģērbšanās, “iešana uz podiņa”;
 9. Emocionālā attīstība – cik lielā mērā bērns pazīst un izprot emocijas, spēj paust adekvāti; spēj tās savaldīt;
 10. Sociālā attīstība – prasme spēlēties ar citiem; spēja just līdzīgi citiem un izrādīt rūpes par citiem².

² Ozola E., Lendija S. „Bērna emocionālā audzināšana”. Pirmsskolas vecuma bērnu attīstība, attīstības sfēras. RASA 2003

3. Izvērtējot bērna prasmes svarīgi zināt, ka bērna attīstību ietekmē sekojoši faktori:

- Bioloģiskie faktori (iedzimtība, temperaments);
- Vides faktori (vecāku audzināšana, notikumi dzīvē);
- Bērna fiziskā gatavība, piemēram, staigāt;
- Bērna motivācija, piemēram, runāt;
- Mīloši un audzināšanā iesaistīti pieaugušie, kas izrāda interesi, iedrošina, atbalsta, piesaiste.

4. Izvērtējot svarīgi saprast, ka bērna attīstības temps ir:

- Individuāls;
- „Nekas nesākas un nebeidzas ar bērna dzimšanas dienu”;
- Iespējams, ka attīstība vienā sfērā ir ātrāka, bet citā lēnāka;
- Tomēr kopējam attīstības tempam ir vēlams sekot.

5. Būtiski zināt, ka neskatoties uz mazu bērnu individuālo attīstības tempu ir prasmju grūtības, kurām noteikti nepieciešams pievērst

³ Attēls no www.visc.gov.lv „Izglītojamo ar funkcionāliem traucējumiem atbalsta sistēmas izveide”.

uzmanību un ja tādas konstatētas nepieciešams piesaistīt atbilstošus speciālistus, piemēram, psihologu, speciālo pedagogu, fizioterapeitu vai mediķi izvērtēt bērna stāvokli:

- Divu gadu vecumā bērns vēl nerunā, vai runā tikai dažus vārdus;
- Bērns nereaģē uz jauniem stimuliem un nemitīgi atkārtoti vienas un tās pašas kustības vai vienu un to pašu uzvedību;
- Bērns ir ļoti aktīvs un neklausās, kad tiek uzrunāts, vispār nevar koncentrēties noteiktām darbībām;
- Bērns ir izteikti agresīvs un nepaklausīgs;
- Bērns ir ļoti “ierāvēs sevī” un trauksmains;
- Ļoti grūti kontaktējas ar citiem bērniem;
- Divu gadu vecumā ir nopietna attīstības aizkavēšanās⁴.

6. Tabulas aizpildīšana:

Katra prasme tiek novērtēta ar JĀ; DAĻĒJI vai NĒ

KOMENTĀRI: ir aile, kur fiksējami papildus novērojumi, pārdomas, vai paskaidrojums kādās situācijās prasme ir attīstīta, bet kādās nav.

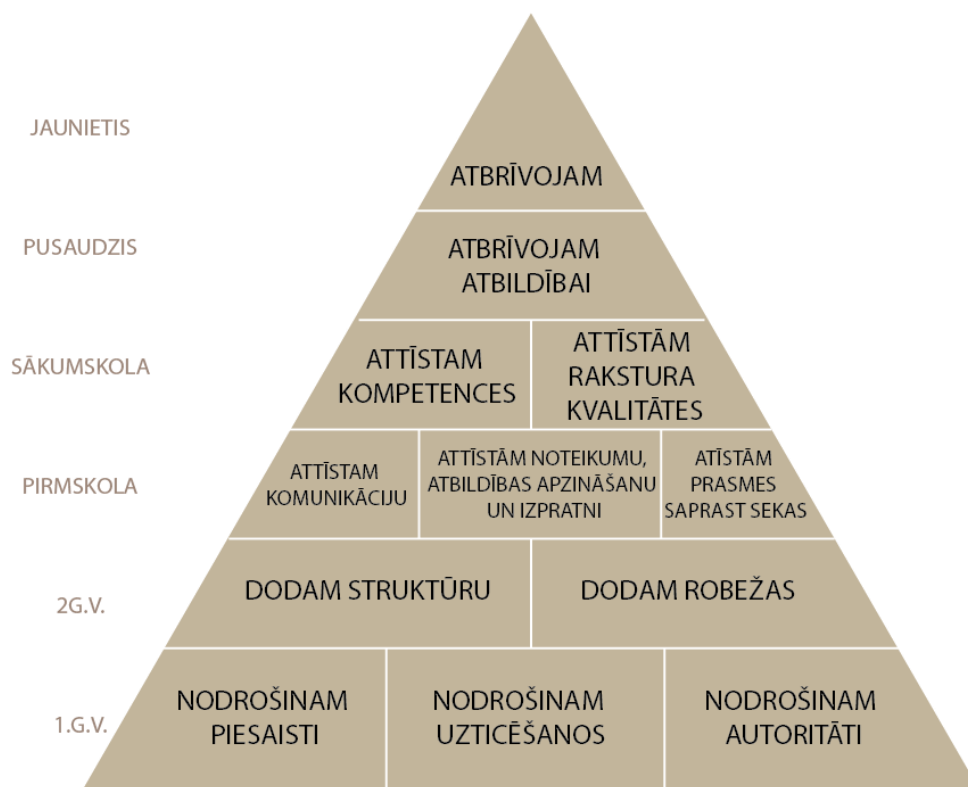
Svarīgākās darbības, kuru laikā var novērot bērna prasmes ir:

- spēles,
- zīmēšana,
- darbošanās ārā,
- mācības.

7. Gan veicot novērojumus, gan savā ikdienas darbā strādājot ar pirmsskolas vecuma bērniem jāatceras par vispārējās attīstības pamatblokiem (skat.attēlu). Būs grūtāk attīstīt bērna prasmes, piemēram, komunikāciju, ja pamatā iztrūks uzticēšanās vai bērnam būs

⁴ Ozola E., Lendija S. „Bērna emocionālā audzināšana”. Pirmsskolas vecuma bērnu attīstība. RASA 2003

nedrošas piesaistes pieredze, tāpēc novērojot bērna prasmes svarīgi zināt pamatinformāciju par bērnu.

Novērtēšanas mērķis nav tikai konstatēt iztrūkstošās prasmes, bet plānot, kā prasmes attīstīt.

Novērtēšanai tiek izmantotas sekojošas metodes:

1) Bērniem ārpusģimenes aprūpē

Bērnu vecums	Novērtēšanas instruments
1-3 gadi	Minhenes funkcionālās attīstības diagnostika (MFAD)
4-7 gadi	Bērna prasmju novērtējums (PEDI)
4-18 gadiem	Kognitīvo spēju izpēte ar Vudkoka-Džonsona kognitīvo spēju testu.

3-8 gadi	Bērnu funkcionālās neatkarības mērījums (WeeFIM)
4-18 gadi	ABAS-II Adaptīvo spēju un prasmju izvērtējums

2) Bērniem ar funkcionālajiem traucējumiem:

Bērnu vecums	Novērtēšanas instruments
1-3 gadi	Minhenes funkcionālās attīstības diagnostika (MFAD)
4-7 gadi	Bērna prasmju novērtējums (PEDI)
3-18 gadiem	Kognitīvo spēju izpēte ar Vudkoka-Džonsona kognitīvo spēju testu.
4-18 gadi	ABAS-II Adaptīvo spēju un prasmju izvērtējums
0-18 gadi	Bradena skala

Bērnu sociālo prasmju⁵funkcionēšanas izvērtējums⁶
Ssociālās rehabilitācijas nepieciešamības novērtēšanai

Tiek aizpildīta 1reizi gadā

Skolas vecuma bērniem no 7 gadiem līdz 11 gadiem 11 mēnešiem 30 dienām un papildinājums no 12 gadiem līdz 17 gadiem 11 mēnešiem 30 dienām 18⁷

(datums)

Bērna prasmes 7-12 gadi	Jā	Daļēji	Nē	Komentāri

⁵ Sociālās prasmes ir nepieciešamas visur tur, kur vajadzīga otra cilvēka palīdzība; lai dzīvotu savu dzīvi cilvēku grupā; lai sadarbotos; lai saņemtu atbalstu sadarbībai, kā arī, lai iegūtu izglītību un darbu, veidotu un saglabātu attiecības. Sociālās prasmes ir konkrēta indivīda iezīme un spējas, kā arī noteiktas mijiedarbības iemaņas, t.sk.paškontrole, palīdzēšana, dažādu risinājumu variantu izstrādāšana un konfliktsituāciju kontrolēšana. Kačiatore R., Koiso-Kantila S. „No zēna līdz vīrietim”, Jumava 2012. Somu psihoterapeitu darbs.

⁶ Funkcionēšanas prasmju izvērtējuma tabulas pamatvariants izstrādāts kādreizējā LM Sociālo pakalpojumu pārvaldē kā metodiskie ieteikumi.

⁷ Vecumposmu iedalījums pēc E.Eriksona Personības attīstības teorijas.

1. Personīgā higiēna				
Saprot higiēnas nepieciešamību				
Mazgājas dušā, vannā bez atgādinājuma				
Rūpējas par saviem matiem/mazgā, ķemmē				
Rūpējas par saviem nagiem				
Tīra savus zobus				
Seko sev menstruāciju laikā				
Lieto tualeti, kad nepieciešams, arī naktī				
2. Ģērbšanās prasmes				
Rūpējas par savu ārējo izskatu				
Izvēlas apģērbu un apavus atbilstoši laika apstākļiem un ikdienas norisēm				
Prot uzturēt apģērbu un apavus tīrībā un kārtībā/mazgāšana, gludināšana, sīki remonti				
3. Ēšanas prasmes, paradumi				

Ēd atbilstoši savam vecumam				
Atbilstoši lieto galda piederumus				
Ir izpratne par uzvedību pie galda un pieklājības normu ievērošanu				
4.Mobilitātes, orientēšanās spējas, drošība				
Ir izpratne par dienas režīmu: plāno savu dienu, ievēro ceļšanās, gulētiešanas laikus un ēdienreizes				
Spēj orientēties laikā (atpazīst diennakts ciklus, zin cik dienas ir nedēļā un cik mēneši ir gadā)				
Lieto un pazīst pulksteni				
Prot orientēties ārpus telpas/apkārtnē, pārvietoties pa ielām				
Ir prasmes lietot sabiedrisko transportu, nopirkt biļeti				
Zina, kur meklēt palīdzību ārkārtas situācijās				
Izprot iekšējās kārtības noteikumus un				

prasības				
Patstāvīgi uzmeklē sociālo darbinieku, psihologu vai citu speciālistu				
5.Veselība				
Ievēro zāļu lietošanu				
Ziņo, kad jūtas slikti un spēj aprakstīt pašsajūtu				
6.Mājas uzkopšanas prasmes				
Prot uzklāt savu gultu un nomainīt gultas veļu				
Prot uzturēt savu istabu un citas telpas kārtībā				
Prot noslaucīt putekļus, uzmazgāt grīdu, lietot uzkopšanas rīkus				
Rūpējas par savām lietām				
7.Pašapzināšanās				
Var nosaukt savu vārdu un uzvārdu				
Zina nosaukt savu vecumu				
Zina nosaukt savu dzimšanas gadu un				

datumu				
Zina nosaukt savas dzīves vietas adresi				
Prot pastāstīt par savu ģimeni, tuviniekiem				
Zina savas tiesības un pienākumus				
Ir izpratne par izglītības vajadzību, apmeklē skolu labprāt				
Prot lasīt				
Prot rakstīt				
Prot parakstīties				
Prot izmantot telefonu				
8.Naudas lietošana un iepirkšanās				
Izprot naudas vērtību				
Prot lietot naudu: atpazīst un lieto banknotes, monētas				
Prot patstāvīgi iepirkties veikalā				
Spēj racionāli izmantot savus naudas resursus				

9.Uzvedība				
Ievēro elementārākās pieklājības normas (sasveicināšanās, pateikšanās, uzrunāšana, utt.)				
Prot atbilstoši uzvesties dažādās sociālās situācijās: veidot dialogu, piedāvāt palīdzību, atturēties no iejaukšanās citu cilvēku sarunā				
Atpazīst agresivitātes pazīmes un prot kontrolēt savu uzvedību				
Prot novērtēt savu uzvedību konkrētajā situācijā				
10.Ēdienu gatavošanas prasmes				
Prot sagatavot uzkodas un aukstu, karstu dzērienu				
Prot sagatavot ēdienu no svaigiem produktiem				
Prot lietot virtuves tehniku: elektrisko plīti, mikroviļņu krāsni, ievēro drošības noteikumus				
Prot uzklāt un novākt galdu				

Prot nomazgāt, noslaucīt un nolikt vietā traukus				
11.Darba iemaņu apguve				
Spēj koncentrēties un uztvert informāciju				
Ir interese par jaunām nodarbošanās iespējām				
Meklē palīdzību, ja ir neskaidrības par konkrētā uzdevuma izpildi				
Ir atbildības sajūta par veicamo darbu				
Spēj pieņemt kritiku un labot kļūdas				
12.Saskarsmes prasmes				
Var pastāstīt par savām jūtām un vēlmēm				
Izprot un respektē citu cilvēku vajadzības				
Spēj verbāli komunicēt: saprotamā valodā izteikties, risināt sarunu, veidot dialogu				
Spēj adekvāti risināt konfliktsituācijas				
13.Pāra – grupu attiecības				

Spēj iekļauties pāru darbā, sadarboties				
Spēj darboties grupā: ievēro grupā pieņemtos uzvedības nosacījumus, spēj pieņemt pārējo grupas locekļu vajadzības				
Spēj atbilstoši rīkoties konfliktu situācijā				
Spēj piemēroties jaunai situācijai				
14.Dzimumaudzināšana				
Spēj draudzēties vai veidot attiecības ar pretējo dzimumu				
Ir zināšanas par kontracepcijas līdzekļiem un to pielietojumu				
Adekvāti izrāda seksualitāti				
15.Intereses, spējas, aktivitāte nodarbībās, pasākumos				
Izteiktas intereses (hobiji)				
Piedalās kultūras pasākumos, aktivitātēs				
16.Saskarsme ar ģimeni				
Stāsta par saviem vecākiem				

Izjūt piederību savai ģimenei				
Kontaktējas telefoniski				
Kontaktējas bērnu namā				
Ciemojas mājās				
Grib atgriezties ģimenē				
Papildus augstāk minētajiem 16 kritērijiem bērniem pēc 12 gadu vecuma novērtē:				
Pusaudža, jaunieša iekšējās sociālās prasmes⁸ 12-18 gadi				
1.ES⁹ -				
Saprot savas jūtas un spēj par tām runāt				
Nav uzsvērti atkarīgs no pieaugušā				

⁸ Kačiatore R., Koiso-Kantila S. „No zēna līdz vīrietim”. Jumava. 2012. Pie sociālajām prasmēm pieder cilvēka iekšējās spējas, tādas kā pašsavaldīšanās, kontroles iemaņas, empātija, tikšana galā ar vilšanos.

⁹ Brummers M., Enckells H. „Bērnu un jauniešu psihoterapija”, Jumava 2011. Somu psihoterapeitu darbi. Četras jomas, kas nodrošina personības stabilitāti.

Tiek galā ar vilšanos un atgūstas no tās				
Skaidri pauž savas emocijas, arī neapmierinātību, neapdraud citus un neko nebojā				
2.SABIEDRISKUMS -				
Ir piederība kādai grupai				
Izrāda interesi par citiem cilvēkiem				
Ir nostiprinājies pašregulācija				
Ir attīstījies empātija				
Lieto atkarību izraisošas vielas				
Ir uzvedības problēmas				
3.TUVĪBA -				
Ir labākais draugs, draudzene				
Vēlas veidot tuvas attiecības				
Attiecības veido uz ilgu laiku				
Saprot dažādas rīcības sekas				

4.ĢIMENE/GALVENIE APRŪPĒTĀJI				
Jūtas atbalstīts				
Uzticas				
Spēj atbalstīt otru				
Identificējas ar kādu pieaugušo				

Tabula – bērnu raksturojošās iezīmes ir jāiekļāš:

Skaidri pauž savas emocijas, arī neapmierinātību, neapdraud citus un neko nebojā	Ir attīstījusies empātija	Ir labākais draugs, draudzene	Jūtas atbalstīts
Tiek galā ar vilšanos un atgūstas no tās	Ir nostiprinājusies pašregulācija	Vēlas veidot tuvas attiecības	Uzticas
Nav uzsvērti atkarīgs no pieaugušā	Izrāda interesi par citiem cilvēkiem	Attiecības veido uz ilgu laiku	Spēj atbalstīt otru
Saprot savas jūtas un spēj par tām runāt	Ir piederība kādai grupai	Saprot dažādas rīcības sekas	Identificējas ar kādu pieaugušo

1.ES	2.Sabiedriskums	3.Tuvība	4.Ģimene/galvenie aprūpētāji

Vadlīnijas sociālo prasmju apguves

izvērtēšanas tabulas aizpildīšanai bērniem no 7-11 gadiem

I. Tabulas aizpildīšana:

Katra prasme tiek novērtēta ar JĀ; DAĻĒJI vai NĒ

Lai novērtētu bērna prasmes, nepieciešams redzēt viņu darbībā, pietiekami drošā vidē. Nepietiek ar vienreizējiem novērojumiem, novērojumus nepieciešams veikt regulāri un tikai tad atzīmēt tabulā.

Tabula aizpildāma 1X vai 2X gadā, nepieciešams novērot vai bērna prasmes attīstās un pilnveidojas.

Tabulu ieteicams aizpildīt kopā vai sadarbībā ar dažādas jomas profesionāļiem - piemēram, pedagogu, psihologu, sociālo darbinieku, sociālo pedagogu, mediķi.

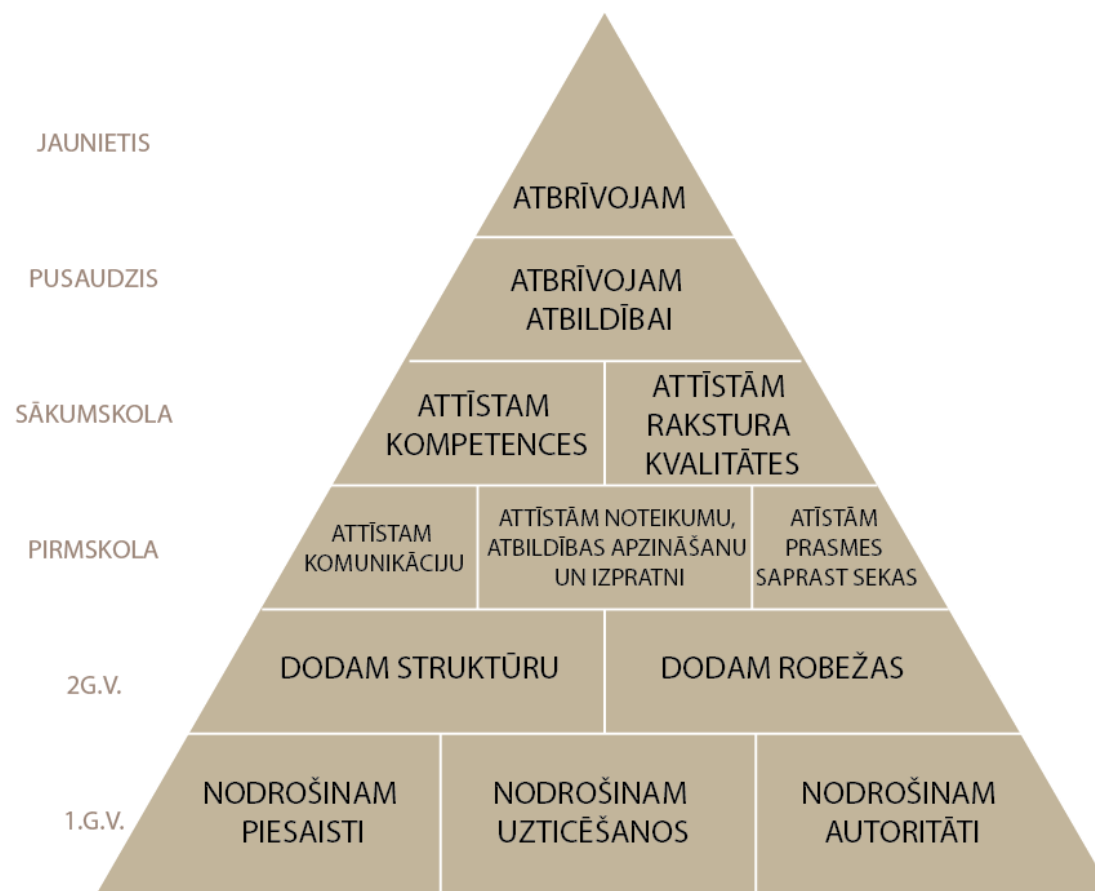
KOMENTĀRI: ir aile, kur fiksējami papildus novērojumi, pārdomas, vai paskaidrojams kādās situācijās prasme ir attīstīta, bet kādās, piemēram, nav.

Veicot novērojumus un novērtējot prasmes Jūs novērtēsiet katru prasmi atsevišķi, bet lai labāk būtu pārredzama kopaina, vēlams ar citas krāsas pildspalvu, ierakstīt un novērtēt visu jomu kopumā ar JĀ; DAĻĒJI vai NĒ

Svarīgākās darbības, kuru laikā var novērot bērna prasmes ir:

- spēles, sporta spēles,
- zīmēšana,
- darbošanās ārā,
- mācības,
- darbs grupā,
- ikdienas komunikācija.

II. Gan veicot novērojumus, gan savā ikdienas darbā strādājot ar dažāda vecuma bērniem/jauniešiem jāatceras par vispārējās attīstības pamatblokiem (skat.attēlu). Būs grūtāk attīstīt bērna/jaunieša prasmes, piemēram, komunikāciju, ja pamatā iztrūks uzticēšanās vai bērnam/jaunietim ir nedrošas piesaistes pieredze, tāpēc novērojot prasmes svarīgi zināt pamatinformāciju par bērnu/jaunieti.

Vecumposmu iedalījums no 7 gadiem līdz 11 gadiem 11 mēnešiem 30 dienām un no 12 gadiem līdz 17 gadiem 11 mēnešiem 30 dienām pēc Ē.Ēriksona Personības Attīstības teorijas

Novērtēšanas mērķis nav tikai konstatēt iztrūkstošās prasmes, bet plānot, kā prasmes attīstīt.

Veicot novērojumus un novērtējot prasmes Jūs novērtēsiet katru prasmi atsevišķi, bet lai labāk būtu pārredzama kopaina, vēlams ar citas krāsas pildspalvu ierakstīt un novērtēt visu jomu kopumā:

1. Personīgā higiēna

Jā – vienmēr vai ar retiem izņēmumiem ievēro personīgo higiēnu, izprot, cik personīgās higiēnas ievērošana ir svarīga veselības uzturēšanai un saglabāšanai, ka tas var ietekmēt attiecības ar citiem utml.

Daļēji – izprot, cik personīgās higiēnas ievērošana ir svarīga veselības uzturēšanai un saglabāšanai, taču ne vienmēr ikdienā ievēro personīgo higiēnu, nepieciešams atgādinājums.

Nē – neievēro personīgo higiēnu, neizprot tās nepieciešamību veselības uzturēšanai un saglabāšanai. Pastāvīgi nepieciešama pieskatīšana.

2. Ģērbšanās prasmes

Jā – vienmēr vai ar retiem izņēmumiem ģērbjas atbilstoši situācijai un laika apstākļiem, uztur drēbes tīras, rūpējas par tām.

Daļēji – saprot kā būtu jāģērbjas, var par to pastāstīt, bet ikdienā bieži ģērbjas neatbilstoši situācijai, bieži apģērbs ir netīrs, nerūpējas par to. Nepieciešams atgādinājums.

Nē – Ģērbjas neatbilstoši laika apstākļiem un situācijai, regulāri ir netīrs apģērbs, pats to var nepamanīt. Pastāvīgi nepieciešama palīdzība un uzraudzīšana.

3. Ēšanas prasmes, paradumi

Jā – Ēd atbilstoši savam vecumam, ievēro galda kultūru, pie galda ir mierīgs, pieklājīgs.

Daļēji – Pie galda reizēm var neievērot galda kultūru, ēd izvēlīgi, daudzus produktus neēd, neēd regulāri. Nepieciešams atgādinājums.

Nē – Neievēro galda kultūru, pie galda uzvedās nepieklājīgi, var nepaēst, pēc īsa laika būt atkal izsalcis u.tml. Pastāvīgi nepieciešama palīdzība un uzraudzīšana.

4. Mobilitāte, orientēšanās spējas, drošība

Jā – Patstāvīgi spēj praktiski izmantot iegūto informāciju un zināšanas, ir prasmes izmantot sabiedrisko transportu, jautāt palīdzību, ja nepieciešams, orientējas laikā, izprot dienas kārtību.

Daļēji – Spēj iegūto informāciju un zināšanas izmantot praktiski, arī orientēties laikā un telpā, taču dažreiz ir nepieciešama pieaugušā palīdzība.

Nē – Nespēj iegūto informāciju un zināšanas izmantot praktiski. Ar grūtībām orientējas laikā un telpā. Pastāvīgi nepieciešama palīdzība un uzraudzīšana.

5. Veselība

Jā – Zīņo ja jūtas slikti, spēj apzināties un izvērtēt kā jūtas. Spēj meklēt palīdzību.

Daļēji – Verbāli var nepaust, ka jūtas slikti, par to var liecināt kādi izteikumi vai uzvedība. Nepieciešama pieaugušā pamanīšana un identificēšana.

Nē – Nezina ka jūtas slikti, grūti identificē savu pašsajūtu, nav spēja sevi novērtēt. Pastāvīgi nepieciešama palīdzība un uzraudzīšana.

6. Māja uzkopšanas prasmes

Jā – Patstāvīgi spēj uzturēt savu istabu kārtībā, jo kārtība patīk, ir nepieciešama, rūpējas par to.

Daļēji – Uztur savu istabu kārtībā, jo ir kāds, kas par to atgādina un prasa ievērot kārtību. Nepieciešama pieaugušā palīdzība.

Nē – Nespēj uzturēt savu istabu kartība, nespēj koncentrēties šādu darbu veikšanai, vai rezultāts ir ļoti īslaicīgs. Pastāvīgi nepieciešama palīdzība un uzraudzība.

7. Pašapzināšanās

Jā – skaidri, visiem saprotami izsakās par konkrētu jautājumu, demonstrē prasmes.

Daļēji – ir spējīgs izteikties par konkrētu jautājumu, demonstrēt prasmes, bet vajadzīgs atbalsts.

Nē – nespēj izteikt savas domas par konkrētu jautājumu, stipri nepietiekamas prasmes. Nepieciešama pieaugušā palīdzība.

8. Naudas lietošana un iepirkšanās

Jā – Spēj patstāvīgi un lietderīgi iepirkties, plānot pirkumus, krāt naudu, ja nepieciešams..

Daļēji – Spēj patstāvīgi iepirkties, bet pirkumi var būt nelietderīgi, grūtības naudu sakrāt.

Nē – Naudu tērē nelietderīgi, nespēj to plānot, neapzinās naudas vērtību, neatpazīst banknotes, bieži aizņemas vai aizdod naudu. Nepieciešama pieaugušā uzraudzība.

9. Uzvedība

Jā – Uzvedība atbilstoša, ievēro pieklājības normas, prot atbilstoši uzvesties, prot novērtēt savu uzvedību, attīstīta pašregulācijas spēja.

Daļēji – Ir periodiskas uzvedības grūtības, var uzvesties neatbilstoši, reizēm grūti ar emociju pašregulāciju, īpaši agresivitāti. Nepieciešama palīdzība un atbalsts.

Nē – Uzvedība ļoti bieži neadekvāta situācijai, neprot uzvesties sabiedriskā vietā, emociju pašregulācijas nopietnas grūtības, bieža agresija. Nepieciešama pieaugušā palīdzība un uzraudzība.

10. Ēdiena pagatavošanas prasmes

Jā – Prot pagatavot auksto, silto ēdienu, uzklāt un novākt galdu, saimniecisks, lieto virtuves tehniku..

Daļēji – Prot pagatavot aukstos ēdienus, uzsmērēt maizītes, var novākt galdu, daļēji lieto virtuves tehniku. Nepieciešama palīdzība un atbalsts.

Nē – Virtuvē neprot pagatavot ne karstos, ne aukstos ēdienus, neiesaistās galda uzklāšanā un novākšanā. Nepieciešama pieaugušā palīdzība un uzraudzība.

11. Darba iemaņu apguve

Jā – Spēj koncentrēties un uztvert informāciju, ir interese par jaunu nodarbošanos, bieži meklē kādu nodarbi, spēj palūgt palīdzību, ir pieņemama atbildības izjūta.

Daļēji – Daļēji spēj koncentrēties un uztvert informāciju, ir interese par jaunu nodarbošanos, bieži meklē kādu nodarbi, spēj palūgt palīdzību, ir atbildības izjūta, taču, lai process noritētu nepieciešama pieaugušā klātbūtne. Nepieciešama palīdzība un atbalsts.

Nē – Nespēj koncentrēties un uztvert informāciju, nav īpašu interešu, nevēlas uzņemties vai iesaistīties kādu darbu veikšanā, nelūdz palīdzību. Nepieciešama pieaugušā palīdzība un uzraudzība.

12. Saskarsmes prasmes

Jā – labprāt uzklausa citu vienaudžu un pieaugušo viedokli, nepārtrauc runātāja stāstījumu.

Daļēji – neilgu laiku uzklausa citus vienaudžus un pieaugušos, var pārtraukt, ja stāstītais viņu neinteresē. Var sākt runāt par savi interesējošiem jautājumiem.

Nē – neuzklausa citus vienaudžus un pieaugušos.

13. Pāra-grupu attiecības

Jā – labprāt iesaistās grupas vai pāru darbā. Pieņem komandas darba noteikumus.

Daļēji – iesaistās grupas vai pāru darbā, taču nepieciešams pamudinājums.

Ne vienmēr pieņem komandas darba noteikumus.

Nē – neiesaistās grupu vai pāru darbā. Nepieciešama pieaugušā klātbūtne.

14. Dzimumaudzināšana

Jā – Draudzējas un veido attiecības, adekvāti izrāda seksualitāti, ir informēts par kontracepciju.

Daļēji – Attiecības veido ar grūtībām, attiecības neveidojas viegli, partneri bieži tiek mainīti, zināšanas par kontracepciju ir, bet var netikt izmantotas..

Nē – Neadekvāti izrāda seksualitāti. Attiecības neveido. Var būt kā vardarbības sekas. Nepieciešama palīdzība un uzraudzīšana.

15. Intereses, spējas, aktivitāte nodarbībās, pasākumos

Jā – Ir izteiktas intereses, piedalās dažādos pasākumos.

Daļēji – Intereses mainīgas, svārstīgas, nav izteiktas, piedalās dažādos pasākumos. Nepieciešams atbalsts.

Nē – Nav interešu, izvairās no piedalīšanās pasākumos. Nepieciešama palīdzība

16. Saskarsme ar ģimeni

Jā – Ir regulārs kontakts ar ģimeni, ciemojas mājās, vēlas šo kontaktu uzturēt. Ir ģimeniskas vides pieredze.

Daļēji – Ir ģimeniskas vides pieredze, ciemošanās un kontakti ar ģimeni ir neregulāri un nekonsekventi. Nepieciešams atbalsts.

Nē – Nav ģimeniskas vides pieredzes, nav kontaktu ar ģimeni. Nepieciešama palīdzība

III. Papildus pēc 12 gadu vecuma novērtējamas pusaudža, jaunieša iekšējās sociālās prasmes¹⁰, kuras simboliski var salīdzināt ar četrām galda kājām, lai galda virsma turētos stabili. Simbolisko „galda virsmu” raksturo līdzsvars cilvēka dzīvē.

Līdzsvaru nodrošina visas četras šīs jomas:

1. ES (indivīds)
2. SABIEDRISKUMS
3. TUVĪBA
4. ĢIMENE/GALVENIE APRŪPĒTĀJI

„Galda četru kāju” paraugs palīdz aptvert un kontrolēt situāciju arī tad, kad notiek saskaršanās ar krīzēm, kā arī novērtēt pusaudža/jaunieša funkcionēšanas stabilitāti, saredzēt kurā jomā vērojami lielākie riski.

Aplūkosim tabulas izpildīšanas paraugu, kas uzrāda tendenci uz „stabilitāti” un resursu jomas, vai tendenci uz „nestabilitāti” un iztrūkstošās jomas, kas veicina, piemēram, uzvedības problēmas.

¹⁰ Kačiatore R., Koiso-Kantila S. „No zēna līdz vīrietim”. Jumava. 2012. Pie sociālajām prasmēm pieder cilvēka iekšējās spējas, tādas kā pašsavaldīšanās, kontroles iemaņas, empātija, tikšana galā ar vilšanos.

Piemērs, Tabula – atbilstošais jāiekrāso: iekrāsotie lauki liecina, ka katrā jomā ir pazīmes, kas norāda uz stabilitātes attīstību, uzrāda resursus, kā arī parāda jomas, kuras veicināmas.

Skaidri pauž savas emocijas, arī neapmierinātību, neapdraud citus un neko nebojā	Ir attīstījusies empātija	Ir labākais draugs, draudzene	Jūtas atbalstīts
Tiek galā ar vilšanos un atgūstas no tās	Ir nostiprinājusies pašregulācija	Vēlas veidot tuvas attiecības	Uzticas
Nav uzsvērti atkarīgs no pieaugušā	Izrāda interesi par citiem cilvēkiem	Attiecības veido uz ilgu laiku	Spēj atbalstīt otru
Saprot savas jūtas un spēj par tām runāt	Ir piederība kādai grupai	Saprot dažādas rīcības sekas	Identificējas ar kādu pieaugušo
ES	Sabiedriskums	Tuvība	Ģimene/galvenie aprūpētāji

E.ERIKSONA PERSONĪBAS ATTĪSTĪBAS TEORIJA

VECUMS	1	2-3	4-5	6-11	12-18	19-25	25-50	50-60
+	UZTICĒŠANĀS	PATSTĀVĪBA	INICIATĪVA	SPĒJA RADĪT KO NODERĪGU	APZIŅAS „KAS ES ESMU”	SPĒJA NODIBINĀT TUVAS ATTIECĪBAS AR OTRU	SĀK IZJUST DZĪVES NOZĪMĪGUMU	SAVAS PERSONĪBAS KĀ VIENOTA VESELUMA SAJŪTA
-	NEUZTICĒŠANĀS	KAUNS, ŠAUBAS	VAINAS SAJŪTA	MAZVĒRTĪBAS SAJŪTA	SEVIS NEAPZINĀŠANĀS	IZOLĒTĪBAS, VIENTULĪBAS SAJŪTA	NESPĒJ PIŅĒMT JAUNUS UZSKATUS, EGOCENTRISMS	IZMISUMS, BEZCERĪBA